

Uitvoeringsagenda **NATUUR**

Brabantse natuur:
robuust, inclusief
en verbonden

**2023-
2027**

INHOUDSOPGAVE

I	INHOUDSOPGAVE	02
V	VOORWOORD	03
S	SAMENVATTING	04
01	INLEIDING	06
	1.1 Natuur als pijler voor brede Brabantse welvaart	7
	1.2 Totstandkoming van de uitvoeringsagenda	7
	1.3 Samen voor de Brabantse natuur	8
	1.4 Leeswijzer	8
02	BELEIDSMATIGE CONTEXT	09
	2.1 Ambitie: robuust, inclusief en verbonden	10
	2.2 Samen werken aan uitvoering	11
	2.3 Rollen van de provincie	12
03	DE AGENDA: ROBUUST, INCLUSIEF EN VERBONDEN	17
04	ROBUUSTE NATUUR	20
	4.1 Doel 1: Natuurnetwerk Brabant ingericht, verbonden en beheerd	23
	4.2 Doel 2: Natura 2000-gebieden inclusief randzones hersteld en versterkt	31
	4.3 Doel 3: Aanleggen en revitaliseren bossen	36
	4.4 Doel 4: Behoud en bescherming van (kwetsbare) soorten	41
	4.5 Doel 5: Basisvoorwaarden op orde: lucht-, water- en bodemkwaliteit	46
05	BRABANT NATUURINCLUSIEF	49
	5.1 Doel 6: Opstellen Brabantse Agenda Natuurinclusief	52
	5.2 Doel 7: Versterken biodiversiteit in het landelijk gebied	54
	5.3 Doel 8: Versterken biodiversiteit in het stedelijk gebied	57
06	NATUUR VOOR EN DOOR BRABANDERS	60
	6.1 Doel 9: Meer groen in de (directe) leefomgeving	63
	6.2 Doel 10: Versterken van de beweging van vergroening	66
07	MONITORING	69
	7.1 Ambitie op monitoring	70
	7.2 Ambitie data gedreven werken	72
	7.3 Wat gaan we hiervoor doen?	72
08	UITVOERINGSASPECTEN	74
	8.1 Communicatie en participatie	75
	8.2 Risico's en kansen in de uitvoering	75
	8.3 Inzet en middelen	77
B	OVERZICHT BEGRIPPEN	83

VOORWOORD

Brabant elke dag mooier en groener maken. Daar gaan wij voor in deze Uitvoeringsagenda Natuur. Investeren in de kwaliteit van natuur en landschap is goed voor onze inwoners, bedrijven en bezoekers. Natuur levert een bijdrage aan de welvaart en het welzijn van Brabant en de Brabanders. Andersom is natuur – als vanzelfsprekend onderdeel van andere maatschappelijke, ruimtelijke en economische opgaven – verweven met alle maatschappelijke sectoren.

In het Beleidskader Natuur 2030 staat wat we als Brabant op het gebied van natuur willen bereiken. Onze ambitie is een biodivers en natuurinclusief Brabant: natuur overal en voor iedereen. Met gezonde natuurgebieden, bijzondere soorten dieren en planten en landschappen. Een provincie die ook in agrarische gebieden en in dorpen en steden royaal voorzien is van groen en water. Waar ruimte is voor karakteristieke Brabantse planten- en diersoorten. En waar iedere Brabander in de eigen straat en buurt volop natuurervaringen opdoet en zich fysiek en mentaal gezond voelt.

Een provincie, waarin het natuurbeleid een integraal onderdeel vormt van ander beleid, zodat natuur nadrukkelijk meeweegt in de besluitvorming over economische en ruimtelijke opgaven. En andersom. Brabant is constant in ontwikkeling en dat is van invloed op onze opgaven op het gebied van natuur. We moeten in de uitvoering omgaan met groeiende dynamiek. Denk aan landelijke en Europese ontwikkelingen, zoals het Nationaal Programma Landelijk Gebied.

In deze uitvoeringsagenda geven we concreet aan welke stappen we daarvoor gaan nemen op basis van de drie pijlers uit het Beleidskader: robuust, inclusief en verbonden.

Het natuurherstel in de Natura 2000-gebieden, water- en bodemherstel, het afronden van het natuurnetwerk, het realiseren van meer en beter bos

en het verbeteren van de biodiversiteit doen we natuurlijk niet alleen. We werken samen met terreinbeheerders, waterschappen, gemeentes, agrarische ondernemers en collectieven, particulieren en andere initiatiefnemers die ook een substantiële bijdrage leveren.

De aanpak via de gebiedsgerichte aanpak gaan we continueren, samen met onze partners. Deze aanpak is essentieel om de realisatie van de natuur en daarmee samenhangende doelen te bereiken. Als we de opgaven voor natuur, klimaat, water, bodem, landbouw en stikstof gezamenlijk oppakken, biedt dat mogelijkheden om de Brabantse biodiversiteit te versterken.

We ondersteunen inwoners, maatschappelijke organisaties, ondernemers, grondeigenaren, gemeenten en waterschappen die een bijdrage leveren aan meer natuur en aan landschapsbehoud. Centraal staat hoe we de Brabanders nog meer bij de opgaven kunnen betrekken.

Deze uitvoeringsagenda is een uitnodiging aan alle Brabanders om mee te helpen aan de vergroening van Brabant. Samen maken we onze Brabantse natuur robuust, inclusief en verbonden.

Hagar Roijackers

gedeputeerde Water, Natuur en Gebiedsgerichte aanpak

SAMENVATTING

In het Beleidskader Natuur 2030 hebben we onze ambities en doelstellingen voor 2030 geformuleerd. De Uitvoeringsagenda Beleidskader Natuur 2023-2027 is een belangrijke stap in het realiseren ervan. Hierin staat waar we aan gaan werken en welke projecten en activiteiten we gaan uitvoeren. We vatten het graag kort voor u samen.

Onze ambitie

Onze ambitie is een biodivers en natuurinclusief Brabant, met natuur overal en voor iedereen. Met gezonde natuurgebieden, bijzondere soorten dieren en planten en bijzondere landschappen. Een provincie die ook buiten de wettelijk beschermde natuurgebieden, in agrarische gebieden, in dorpen en steden, royaal is voorzien van groen en water. Waar dieren en planten die er 'thuishoren' ook voorkomen. Waar iedere Brabander in de eigen straat en buurt volop natuurervaringen opdoet en zich fysiek en mentaal gezond voelt. Een provincie waarin het natuurbeleid een integraal onderdeel vormt van ander beleid, zodat het natuurbelang nadrukkelijk meeweegt in de besluitvorming over economische en ruimtelijke opgaven.

Samen voor de Brabantse natuur

Met onze partners herstellen we natuur in de Natura 2000-gebieden, we herstellen de kwaliteit van water en bodem, we ronden het natuurnetwerk af, realiseren meer en beter bos en verbeteren de biodiversiteit. Onze partners zijn terreinbeheerders, waterschappen, gemeenten, agrarische ondernemers en collectieven en particulieren. De gebiedsgerichte aanpak is essentieel om natuur te realiseren en daarmee samenhangende doelen te bereiken. Ook andere partijen leveren een grote bijdrage aan het realiseren van de natuurdoelen. We zullen de Brabanders nog meer bij de opgaven moeten betrekken: natuur voor en door Brabanders.

Uitvoering natuurbeleid in een dynamische omgeving

De omgeving is constant in ontwikkeling en dat is van invloed op onze opgaven voor de natuur. We moeten in de uitvoering omgaan met onzekerheid en dynamiek. We moeten anticiperen op veranderingen in de natuurlijke omgeving zonder dat we deze veranderingen nu al volledig kunnen voorspellen. Daarnaast anticiperen we op (ontwikkelingen in) beleid en wet- en regelgeving vanuit het Rijk en Europa. Al deze ontwikkelingen vragen om een flexibele agenda voor activiteiten en investeringen, en een die ruimte laat voor aanscherpingen. Over al deze ontwikkelingen blijven we in gesprek met onze partners en andere partijen.

Drie pijlers: robuust, inclusief en verbonden

Het beleidskader is te vatten in drie belangrijke pijlers: Robuuste Natuur, Brabant Natuurinclusief en Natuur voor en door Brabanders. Alle pijlers dragen bij aan de ambitie voor een robuuste, inclusieve en verbonden natuur en bescherming en herstel van de biodiversiteit. De pijlers hangen onderling samen en vullen elkaar daarin aan.

1. Robuuste Natuur

We blijven alles op alles zetten om het Natuurnetwerk Brabant (NNB) te realiseren, om de Natura 2000-gebieden te herstellen en versterken en verdroging van natte natuurparels en daarbuiten tegen te gaan. Ons tempo en dat van onze partners en uitvoerders moet omhoog. In 2027 hebben wij zicht op het moment en de wijze van inrichten van het totale Natuurnetwerk Brabant en de restantopgave voor Ecologische Verbindingszones (EVZ's). De verwezenlijking van het NNB zal gelijk moeten opgaan met het herstel van water en bodem en de luchtkwaliteit én de versnelling en intensivering van het herstel van de stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden. De voorwaarden hiervoor moeten grotendeels worden gecreëerd door en samen met andere beleidssectoren. We leveren vanuit programma Natuur een concrete bijdrage aan de Brabantse Ontwikkelaanpak Stikstof en waar nodig aan andere uitvoeringsprogramma's die bijdragen aan het op orde brengen van de basisvoorwaarden. De beheerplannen voor de Natura 2000-gebieden zijn in 2027 verlengd en/of geactualiseerd, passend bij de actuele inzichten. Ten aanzien van de bossenstrategie willen we tot 2027 elke kans aangrijpen om bos aan te leggen en/of revitaliseren, zowel in als buiten het NNB. Onze wettelijke taken op het gebied van bescherming van gebieden en soorten helpen ons onze doelen te bereiken.

2. Brabant Natuurinclusief

Om de doelstelling van een Brabantbreed herstel van de biodiversiteit te bereiken is het, naast het investeren in bescherming en ontwikkeling van onze natuurgebieden (NNB) noodzakelijk om ook in het landelijk en stedelijk gebied een verdere stevige impuls te geven aan herstel van biodiversiteit. Er is een grotere transitie nodig, naar een meer natuurinclusief Brabant. Een natuurinclusief Brabant gericht op alle relevante onderdelen van de samenleving: landbouw, water, energie, vrijetijdseconomie, de stad, de financiële sector, infrastructuur, bouw, gezondheidszorg, onderwijs en cultuur. We stellen een Brabantse Agenda Natuurinclusief op en zorgen dat in 2027 alle actieplannen in uitvoering zijn. Onze inspanningen in de periode 2023-2027 richten zich op het ontwikkelen van meer landschapselementen, die uiteindelijk gezamenlijk optellen tot 10% groenblauwe dooradering van het

landelijk gebied. De inspanningen in het stedelijk richten zich primair op ondersteuning gemeenten en particulieren, met als doel ombuigen van de achteruitgang van de biodiversiteit naar een toename. Op het gebied van soortenbescherming binnen de bebouwde kom wordt een gebiedsgerichte aanpak doorontwikkeld.

3. Natuur voor en door Brabanders

De uitwerking en uitvoering van de pijler 'Voor en door Brabanders' doen we samen met de Brabanders. Wij zien het als onze rol om dit te gaan organiseren en stimuleren en partijen daaraan te gaan verbinden om mee te doen. Alle activiteiten dragen bij aan het vergroten van het natuurbewustzijn. In de komende uitvoeringsperiode brengen we een provinciaal Actieplan Vergroening uit in samenwerking met gemeenten, woningbouwcorporaties en andere maatschappelijke organisaties. Hierin beschrijven we de activiteiten voor het verder vergroenen van de leefomgeving die we in de periode 2023-2027 gezamenlijk gaan oppakken en uitvoeren. De bestaande activiteiten worden verder versterkt en verbreed langs vier lijnen: stimuleren van groene initiatieven, ondersteunen van sterke netwerken, groene vrijwilligers en inspiratie en communicatie.

Monitoring

We werken in de periode 2023-2027 toe naar een volledige monitoring gebaseerd op alle in beleidskader gestelde doelen en op goede indicatoren en parameters. Een monitoring die goede aansluiting heeft bij monitoring van andere programma's en die bruikbare monitoringsresultaten op voortgang en effecten oplevert.

01. INLEIDING

1.1 NATUUR ALS PIJLER VOOR BREDE BRABANTSE WELVAART

Natuur levert een belangrijke bijdrage aan onze brede welvaart. Natuur staat aan de basis van ons bestaan en onze economie. Wanneer het slecht gaat met de biodiversiteit heeft dit gevolgen voor ons welzijn en onze welvaart.

Natuur is mooi en waardevol van zichzelf. Natuur is van en voor ons allemaal. Natuur is goed voor onze (mentale) gezondheid, voor veerkracht tegen de klimaatverandering, voor het vastleggen van CO₂. Zij levert bestuivers voor onze gewassen, weerstand tegen ziekten en plagen en draagt in sterke mate bij aan een aantrekkelijke woon-, werk- en leefomgeving. Maar de natuur is ook kwetsbaar. We hebben daarom een verantwoordelijkheid om (kwetsbare) soorten te beschermen.

Gezamenlijk kunnen we natuur en biodiversiteit beschermen en herstellen. Daarbij gaat het niet alleen over de natuur binnen het Natuurnetwerk Brabant (NNB), maar overal: de natuur en biodiversiteit in onze steden en in het landelijk gebied.

Op 14 oktober 2022 heeft Provinciale Staten het 'Beleidskader Natuur 2030. Brabant robuust, inclusief en verbonden' vastgesteld. In dit beleidskader hebben we als provincie Noord-Brabant onze ambities en doelstellingen voor 2030 geformuleerd. Met deze uitvoeringsagenda vullen we voor de jaren 2023-2027 de ambities en doelstellingen in uit het Beleidskader.

In de uitvoeringsagenda staat waar we de komende jaren aan werken en welke projecten en activiteiten we gaan uitvoeren. We beschrijven de beoogde resultaten en de keuzes die we maken om die te bereiken. Ook vertellen we hoe we middelen inzetten die verbonden zijn aan het Beleidskader Natuur 2030 en hoe we gaan monitoren. Het beleidskader Natuur wordt éénmalig tussentijds geëvalueerd aan het einde van de looptijd van deze uitvoeringsagenda in 2027 en daarnaast aan het einde van de looptijd van het beleidskader Natuur, in 2030.

Ambitie: een robuuste natuur, inclusief en verbonden. Vanuit een visie op de lange termijn kijken we terug: wat betekent die visie op 2050 voor het nu, voor de keuzes op de korte en lange termijn.

Beleidskader natuur 2030

Onze ambitie: Brabant biodivers

Als provincie werken we aan een **natuur die**:

1. **robuust is** - tegen een stootje kan (klimaatrobuust); waar de biodiversiteit goed is;
2. **inclusief is** - in en buiten natuurgebieden aanwezig;
3. **verbonden is** - elke Brabander verwelkomt en waar Brabanders graag aan bijdragen.

1.2 TOTSTANDKOMING VAN DE UITVOERINGSAGENDA

Voor de totstandkoming van de uitvoeringsagenda was het voor ons als provincie belangrijk om de wensen van diverse partners en partijen te onderzoeken. We hopen dat iedereen die eraan meedeed, zich welkom, gewaardeerd en gehoord heeft gevoeld. Het doel? Scherpstellen wat nu echt belangrijk is voor de Uitvoeringsagenda Natuur en hoe we met onze partners daaraan bij kunnen dragen.

We haalden input op bij onze meest betrokken natuurpartners. Daarnaast stelden we aan gemeenten de vraag, wat zij nodig hebben om door te ontwikkelen op vergroening en biodiversiteit. Ook werden de minder voor de hand liggende partijen bevroegd die experimenteren met duurzame en inclusieve omgang met natuur. Zo gingen we tijdens de Dutch Design Week het

gesprek aan over natuurinclusief bouwen en ontwikkelen. Wat kunnen we doen om bouwen niet altijd ten koste van de natuur te laten gaan, oftewel hoe kun je ook natuurinclusief bouwen en wat kan de overheid daarin betekenen? We spraken met jonge Brabanders tijdens de Jongerentop in Tilburg op 8 november 2022. Want welke rol speelt natuur voor hen en hoe kunnen we hen betrekken in de nabije toekomst?

De omgeving is constant in ontwikkeling en dat is van invloed op onze opgaven voor de natuur. We moeten in de uitvoering omgaan met onzekerheid en dynamiek. We moeten anticiperen op veranderingen in de natuurlijke omgeving zonder dat we deze veranderingen nu al volledig kunnen voorspellen. Daarnaast anticiperen we op (ontwikkelingen in) beleid en wet- en regelgeving vanuit het Rijk en Europa. Al deze ontwikkelingen vragen om een flexibele agenda voor activiteiten en investeringen, en een die ruimte laat voor aanscherpingen. Over al deze ontwikkelingen blijven we in gesprek met onze partners en andere partijen.

1.3 SAMEN VOOR DE BRABANTSE NATUUR

De provincie heeft een formele rol: beleidsmatig, uitvoerend en als bevoegd gezag. Daarnaast geeft zij richting, stimuleert zij beweging en maakt zij ontwikkeling mogelijk.

Met onze partners herstellen we natuur in de Natura 2000-gebieden, we herstellen de kwaliteit van water en bodem, we ronden het natuurnetwerk af, realiseren meer en beter bos en verbeteren de biodiversiteit. Onze partners zijn terreinbeheerders, waterschappen, gemeenten, (agrarische) ondernemers en collectieven, bedrijven en particulieren. Ook andere partijen leveren een grote bijdrage aan het realiseren van de natuurdoelen. We zullen de Brabanders nog meer bij de opgaven moeten betrekken: natuur voor en door Brabanders.

Bij het Rijk staat de natuur, vanuit de zorgen over stikstof, nu hoog op de agenda, maar veel zaken moeten nog worden uitgewerkt. Het gaat bijvoorbeeld om de Wet stikstofreductie en natuurherstel en het NPLG (Nationaal Programma Landelijk Gebied). Voor Brabant zijn de landelijke ontwikkelingen een kans om onze opgaven in het landelijk gebied integraal en gebiedsgericht te realiseren. Veel doelen die het Rijk nastreeft komen samen in de gebiedsgerichte aanpak; we kunnen elkaar daarin aanvullen en versterken. We zullen in de uitvoeringsagenda tijdig moeten inspelen op de verschillende ontwikkelingen.

We kijken naar nieuwe en slimme manieren om onze natuur en biodiversiteit te herstellen, beschermen en sterker te maken. De provincie koppelt natuur waar mogelijk aan andere (ruimtelijke) opgaven. Daarvoor mobiliseren en ondersteunen we inwoners en ondernemers. Denk aan ondernemers die economische activiteiten combineren met de aanleg of het beheer van natuur.

1.4 LEESWIJZER

In hoofdstuk 1 beschrijven we ons doel en laten we zien hoe we kijken naar de opgave die voor ons ligt. In hoofdstuk 2 lichten we de beleidsmatige context toe en gaan we in op de strategie en de accenten in de uitvoering. Ook lichten we de samenwerking toe. In hoofdstuk 3 gaan we in op de concrete uitwerking van de uitvoeringsagenda via de pijlers die de drie hoofddoelstellingen vormen in het Beleidskader Natuur 2030. In dit hoofdstuk vullen we de thema's in waaraan we de komende jaren werken. In de hoofdstukken 4, 5 en 6 laten we per pijler zien wat we gaan doen (doelen, resultaten, projecten en activiteiten) en wat we aan het einde van deze uitvoeringsagenda in 2027 hebben gerealiseerd. We beginnen elk hoofdstuk met een korte samenvatting van de ambities uit het beleidskader. In hoofdstuk 7 beschrijven we hoe we de voortgang van de uitvoeringsagenda monitoren. In het afsluitende hoofdstuk 8 staan we stil bij de uitvoeringsaspecten van de agenda. Het gaat dan bijvoorbeeld om de communicatie, om risico's en om de inzet van middelen en capaciteit. Ter afsluiting is een begrippenlijst toegevoegd.

02. BELEIDSMATIGE CONTEXT

2.1 AMBITIE: ROBUUST, INCLUSIEF EN VERBONDEN

Het Beleidskader Natuur 2030 bevat de beleidsopgaven, doelen en aanpak voor de periode 2023-2030. Het is een tussenstap op weg naar een robuuste, inclusieve en verbonden Brabantse natuur in 2050. De beleidsopgaven zijn gebaseerd op een groot aantal variabelen. Zo zijn daar de toestand van de Brabantse natuur en leefomgeving, wettelijke verplichtingen, natuurdoelanalyses, de evaluatie en actualisatie van het natuurbeleid, waaronder het vorige beleidskader Brabant Uitnodigend Groen (BrUG), het planMER, het advies van Brabant Advies en de inbreng van onze partners en andere betrokkenen.

We werken door aan het herstel van de biodiversiteit, door gerichte maatregelen te treffen voor een robuust, aaneengesloten en beschermd Brabants natuurnetwerk. Daarop is en blijft een belangrijk deel van onze inspanningen gericht. Maar we zetten ook in op vernieuwing. We hebben meer en sterkere schouders onder het natuurbeleid nodig. Die krijgen we door natuur aan andere opgaven en programma's te koppelen. Ook willen we bereiken dat natuur sterker in de hoofden en harten van de Brabanders verankerd raakt.

Het beleidskader is te vatten in drie belangrijke pijlers. Alle pijlers dragen bij aan de ambitie voor een robuuste, inclusieve en verbonden natuur en bescherming en herstel van de biodiversiteit. De pijlers hangen onderling samen en vullen elkaar daarin aan.

1. Robuust

De Brabantse natuur is adequaat beschermd tegen ongewenste ruimtelijke ingrepen. Ze is vitaal en heeft voldoende omvang om bestand te zijn tegen schommelende omgevingsinvloeden, zoals weersextremen. De Brabantse natuurgebieden vormen een onderling aangesloten netwerk (NNB en Natura 2000-gebieden) waardoor uitwisseling kan plaatsvinden en de biodiversiteit wordt hersteld.

2. Inclusief

Om de doelstelling van een Brabantbreed herstel van de biodiversiteit te bereiken is het, naast het investeren in bescherming en ontwikkeling van onze natuurgebieden (NNB) noodzakelijk om ook in het landelijk en stedelijk gebied een stevige impuls te geven aan herstel van biodiversiteit. Hiervoor staan met name ook andere provinciale programma's en andere partijen aan de lat.

3. Verbonden

Brabanders voelen zich verbonden met de natuur in natuurgebieden, in de stad, het dorp en het agrarisch gebied. Natuur en biodiversiteit worden als essentieel gezien voor ons welzijn en onze brede welvaart. Organisatie, burgers en ondernemers worden gestimuleerd en gefaciliteerd om mee te doen. In verbinding met de andere pijlers en beleidsvelden.

In de volgende hoofdstukken gaan we dieper in op de drie pijlers, de doelen, de uit te voeren activiteiten, de samenwerking met onze partners en indicatoren voor monitoring en de in te zetten middelen.

2.2 SAMEN WERKEN AAN UITVOERING

In deze uitvoeringsagenda werken we uit hoe we het beleidskader uitvoeren in relatie tot de Brabantse Omgevingsvisie en de daarin benoemde Brabantse opgaven. We beschrijven wat de rollen, verantwoordelijkheden en bevoegdheden van de provincie en de verschillende partners zijn. De opdracht die we mede vanuit de Omgevingsvisie, de Omgevingswet en maatschappelijke ontwikkelingen meekrijgen is duidelijk: we werken vanuit de één overheid gedachte! Dat vraagt om samenwerking en afstemming tussen overheidslagen en verschillende overheidsambities. En het vraagt om samenwerking en afstemming met maatschappelijke partners en met de samenleving.

2.3 ROLLEN VAN DE PROVINCIE

Wettelijke taken

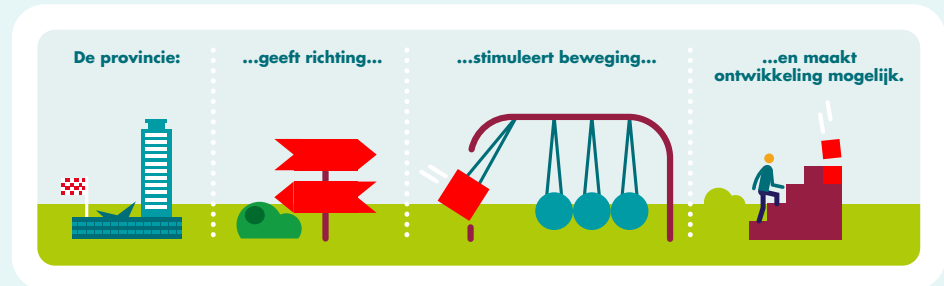
De verantwoordelijkheid voor de ontwikkeling, het beheer en de bescherming van natuur ligt bij de provincies. De landelijke wetgeving en de Interim Omgevingsverordening Noord-Brabant bevatten alle regels voor natuurbescherming in Brabant. Dat geldt zowel voor het NNB als voor Natura 2000-gebieden. Het geldt voor soorten en in het wild levende dieren, en voor bossen of andere houtopstanden. De provincie is bevoegd gezag voor het verlenen van vergunningen, het toezicht en de handhaving (VTH-taken) van de Wet natuurbescherming. De omgevingsdiensten voeren deze taken uit namens de provincie.

Samen werken aan de Brabantse natuur

Met onze manifestpartners (Waterschap de Dommel, Waterschap de Brabantse Delta, Waterschap Aa en Maas, Waterschap Rivierenland, Staatsbosbeheer, Vereniging Natuurmonumenten, Stichting Het Noord-Brabants Landschap, BPG Vereniging landelijk Brabant, Stichting Brabantse Milieufederatie, Vereniging Zuidelijke Land en Tuinbouworganisatie) werken we al jarenlang aan de versterking van natuur en biodiversiteit. Dat doen we samen met agrariërs, grondeigenaren, terreinbeheerders, waterschappen en gemeenten die allen een substantiële bijdrage leveren om het NNB te realiseren. We gaan door met de realisatie van het Brabants natuurnetwerk en met de inzet van het Groen Ontwikkelfonds Brabant (GOB). In het kader van het landelijk programma werken we samen met het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV), provincies en andere samenwerkingspartners aan herstel en versterking van natuurgebieden die gevoelig zijn voor stikstof.

Omgevingsbeleid

De provincie verankert de natuurdoelstellingen in het eigen omgevingsbeleid. Door overleg, afspraken, beleid en regels betreft de provincie mede-overheden bij de bescherming en ontwikkeling van natuur.

In Brabant werken we samen aan grote opgaven in relatie tot onze fysieke leefomgeving. We willen veel nieuwe woningen bouwen, ruimte voor bedrijven om te ondernemen, de transitie maken naar duurzame energie, de milieukwaliteit en de kwaliteit van water en natuur versterken, perspectief bieden voor de landbouw en sterke steden, vitaal platteland en Brabant bereikbaar houden. Om alle ambities te realiseren hebben we meer ruimte nodig dan in Brabant beschikbaar is. Dit vraagt er dus om samen met de regio's keuzes te maken, want niet alles kan en niet alles kan overal. We benutten de 'ruimtelijke puzzel' om de kwaliteit van de leefomgeving in Brabant te versterken.

Groenblauwe gebiedsgerichte aanpak (GGA)

De provincie voert de regie in de realisatie van (nieuwe) natuur, onder andere via de groenblauwe gebiedsgerichte aanpak. De GGA helpt ons op weg naar een Brabant waarin zowel de voorwaarden voor de natuur (voldoende schoon water, schone lucht, gezonde bodem, minder stikstof) als de landbouw goed zijn. We leggen de verbinding met andere ruimtelijke opgaven, zoals woningbouw, bedrijventerreinen, infrastructuur en de energietransitie. In de GGA-gebieden kijken de partners niet alleen in de natuurgebieden en de directe omgeving, maar ook in een ruimere randzone eromheen. De gebiedsgerichte aanpak is essentieel om natuur te realiseren en daarmee samenhangende doelen te bereiken. We verkennen in welke andere gebieden we ook vanuit gezamenlijke belangen en ambities willen werken.

Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG)

Het Nationaal Programma Landelijk Gebied biedt belangrijke ondersteuning bij het realiseren van de doelstellingen van het Beleidskader Natuur, maar zal in sommige gevallen ook een plus op het beleidskader zijn. Aan de invulling van de doelstellingen van het Brabants Programma Landelijk gebied (BPLG) wordt ten tijde van vaststelling van deze uitvoeringsagenda, nog gewerkt. Het Rijk geeft voor de uitvoering een belangrijke rol aan de provincies. Rijk en provincies trekken samen op in de verdere uitwerking, het programma kent een hoge urgentie en een ambitieus tijdpad. Het Rijk trekt de regierol naar zich toe: het formuleert onder meer regionale taakstellingen. In de uitvoering ligt een belangrijke rol voor de provincies. Voor de gehele provincie moet voor 1 juli 2023 een gebiedsprogramma worden opgesteld.

Gezien het belang voor onze ambities voor de natuur willen we hier maximaal op inspelen. We hebben capaciteit nodig om mee te denken bij de uitwerking van het BPLG: welke opgaven worden hoe, en in welke samenhang opgepakt?

Op basis van het gebiedsprogramma maken we in 2023 afspraken over de uitvoering: wie zet welke instrumenten in en met welke middelen? Hoe zetten we deze instrumenten effectief in? Hoe werken we samen in de uitvoering en creëren we een effectieve en efficiënte aanpak met draagvlak in de gebieden? De uitvoering van het gebiedsprogramma is deels een extra opgave boven op projecten in deze uitvoeringsagenda. Wat dat betekent in termen van capaciteit en middelen is op dit moment nog niet duidelijk. Het vraagt om een flexibele uitvoeringsagenda waarmee kan worden ingespeeld op deze ontwikkelingen.

Integraal samenwerken aan Brabantse opgaven

Om de beoogde natuurkwantiteit en -kwaliteit te realiseren is een integraal perspectief essentieel. Vooral de koppeling met de Beleidskaders Landbouw en Voedsel, het Regionaal Water en Bodem Programma en Milieu biedt kansen om het provinciale natuurbeleid te versterken. Als we de opgaven voor natuur, klimaat, water, bodem, landbouw en stikstof gezamenlijk oppakken, biedt dat mogelijkheden om de Brabantse biodiversiteit te versterken en om het natuurnetwerk compleet te maken. Ook met andere programma's werken we samen aan natuur en biodiversiteit, zoals met het programma Infrastructurele projecten, het programma Wonen, Werken en Leefomgeving, het programma Energie en het programma Circulaire Economie.

Activiteiten vanuit het Beleidskader en de Uitvoeringsagenda Landbouw en Voedsel op het gebied van natuurinclusieve landbouw leveren een bijdrage aan de kwaliteit van het bodem- en watersysteem, biodiversiteit en landschappelijke kwaliteit. We ondersteunen het programma Landbouw en Voedsel bij het werken aan een verdere verduurzaming van de agrarische bedrijfsvoering via Agrarisch natuur en landschapsbeheer (ANLB), natuurinclusieve landbouw, biologische landbouw en kringlooplandbouw. Dat gebeurt onder andere via de Brabantse Biodiversiteitsmonitor Melkveehouderij (BBM) en via het project BodemUP. De biodiversiteitsmonitor maakt de effecten van natuurinclusieve maatregelen die ondernemers nemen zichtbaar, wat de basis vormt voor een financiële beloning aan ondernemers. Het project BodemUp van het programma Water en Bodem heeft als doel zoveel mogelijk agrariërs, loonwerkers en andere grondbezitters in Brabant in staat te stellen de bodem blijvend te verbeteren, met als nevendoel

de verbetering van de waterkwaliteit. Daarnaast zetten we middelen in vanuit ANLB en vanuit onze landschapstimuleringsregelingen.

Met deze activiteiten en projecten dragen we bij aan een sterke positionering van natuurinclusieve landbouw en biologische landbouw in Noord-Brabant en een toename van (samenwerkende) natuurinclusieve landbouwbedrijven in de omgeving van het Natuurnetwerk Brabant (NNB) en in het bijzonder Natura 2000-gebieden. In de Uitvoeringsagenda Landbouw en Voedsel is voor natuurinclusieve landbouw als ambitie opgenomen van 500 natuurinclusieve boeren in Brabant in 2030. Voor de biologische landbouw is de ambitie 15% biologisch areaal in 2030.

Het stimuleren van een natuurinclusieve bedrijfsvoering in de randzones rondom Natura 2000-gebieden en het NNB, en een groenblauwe dooradering van het landelijk gebied, sluiten goed aan bij de voorwaarden voor een robuust natuurnetwerk. Het draagt ook bij aan herstel van leefgebieden van de verdrogings- en stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden en de zogeheten Natte natuurparels.

Op basis van gedeelde gebiedsopgaven stimuleren we samenwerking tussen agrariërs onderling en de samenwerking met de andere gebiedspartijen, zoals terreinbeherende organisaties, waterschap, GOB, gemeenten en BPG (Brabants Particulier Grondbezit).

Het Regionaal Water en Bodem Programma heeft als doel een klimaatbestendig en veerkrachtig water- en bodemsysteem te creëren dat is bestand tegen extremen. We zoeken met het Water en Bodem Programma – naast de reguliere samenwerking bij de gebiedsgerichte aanpak en de Kaderrichtlijn water – naar verdere verbinding om verdroging in het NNB te bestrijden. De verbinding is ook nodig bij klimaatmaatregelen in landelijk en stedelijk gebied en bij de inzet van het instrument Stimuleringsregeling Landschap (STILA) voor natuur en water. De klimaatverandering betekent een nog grotere urgentie om het NNB te realiseren, zowel kwantitatief (hectares en ruimtelijke samenhang) en kwalitatief (bodem, water en lucht op orde). Want hoe robuuster de natuur, hoe weerbaarder tegen de effecten van klimaatverandering.

Met het programma Infrastructurele en de programmaliijn Provinciale Wegen zetten we onze aanpak voort om provinciale (vaar)wegen te ontsnipperen, bijvoorbeeld via de aanleg faunatunnels en ecoduikers waardoor dieren zich veilig van plek naar plek kunnen bewegen. Het programma voorziet in cofinanciering van ontsnipperingsmaatregelen, de inzet van kennis over monitoring en het beheer van deze voorzieningen. Daarnaast streven we naar een klimaatadaptieve en natuurinclusieve inrichting, onderhoud en beheer van provinciale wegen, zodat de beplanting zelf de negatieve effecten van klimaatverandering kan opvangen en verminderen. Met het programma Ruimte en Wonen, Werken en Leefomgeving verkennen we verder hoe de verstedelijkingsstrategie en de bouw van extra woningen gecombineerd kan worden met een stevige impuls voor natuur en biodiversiteit binnen en buiten de stad, gekoppeld aan klimaatvoorzieningen.

We trekken samen op met de programma's Circulaire Economie en Energie om gemeenschappelijke doelen te verwezenlijken. Zoals het benutten van de kansen om met specifieke gewassen ten behoeve van biobased bouwmaterialen (voor biobased bouwen) in de zones rondom de natuurgebieden de druk van de landbouw op de natuur te verlagen. Gewassen die goed tegen hoge grondwaterstanden kunnen, gewassen die minder stikstof nodig hebben of gewassen die dieper wortelen en daardoor de landbouwbodems gezonder maken. Deze nieuwe agrarische verdienmodellen bieden kansen.

Netwerkvorming, stimulering en sociale innovatie

De provincie stimuleert andere partijen om maatregelen te treffen op het gebied van natuurherstel en -ontwikkeling, bijvoorbeeld door middel van subsidiëring. Met het omgevingsbeleid beschermt, faciliteert en stimuleert de provincie. De provincie nodigt betrokken partijen en Brabanders uit om het beleidskader uit te voeren vanuit de pijlers robuust, inclusief en verbonden. We kijken hoe we beweging kunnen ondersteunen en wat nodig is op het gebied van samenwerking, coördinatie en de inzet van kennis en middelen. Belangrijk is om te kijken hoe we gebruik kunnen maken van de capaciteit en expertise die bij de Brabanders aanwezig is. Sociale innovatie is nodig om zoveel mogelijk inwoners, ondernemers en organisaties uit Brabant te betrekken bij natuurontwikkeling en -beheer zodat hedendaagse initiatieven kunnen uitgroeien tot een breed initiatief van diverse partijen en personen.

SAMENHANG MET ANDERE BELEIDSVELDEN

Landbouw & Voedsel

- Basis op orde door reductie emissies
- Natuurinclusieve landbouw
- Biologische landbouw
- Agrarisch natuurbeheer
- GGA Groenblauw
- Groenblauwe diensten
- Biodiversiteitsmonitor

Milieu

- Terugdringen gebruik gevaarlijke stoffen
- Luchtkwaliteit
- Bodemkwaliteit
- Tegengaan lichtvervuiling
- Tegengaan geluidshinder

Mobiliteit

- Aanleg EVZ's
- Brabant Natuurinclusief
- Luchtkwaliteit

Economie

- Waarde natuur voor vestigingsklimaat
- Vergroening/natuur bedrijventerreinen
- Brabant Natuurinclusief
- Natuur in stedelijk gebied

Leefomgeving

- Brabant Natuurinclusief
- Belangen natuur borgen bij ruimtelijke ontwikkelingen
- GGA Groenblauw
- Landschap
- Natuur in stedelijk gebied

RWP

- KRW
- Waterkwantiteit
- Vitale bodem
- Systeemgerichte aanpak
- GGA Groenblauw
- Natte Natuurparels
- BodemUp

Sport, Cultuur, vrije tijd

- Recreëren in de natuur
- Natuur voor en door Brabanders

Gezondheid

- Natuur & Gezondheid
- Gezonde verstedelijking
- Natuur in stedelijk gebied

Samenhang met andere beleidsvelden Er is een sterke relatie met andere uitvoeringsagenda's van de provincie. In de uitvoering leggen we sterk de nadruk op de integraliteit van de opgaven en tussen de verschillende beleidsvelden.

03. DE AGENDA: ROBUUST, INCLUSIEF EN VERBONDEN

In de uitvoeringagenda bouwen we voort op de drie pijlers uit het beleidskader. De pijlers kennen tien uitwerkingsgebieden waarvoor doelen zijn geformuleerd. Aan de doelen zijn resultaten, activiteiten en outcome indicatoren gekoppeld, zodat we de uitvoering daadwerkelijk tot stand kunnen brengen. Bij elk doel geven we ook aan wat we gaan monitoren als onderdeel van onze wettelijke taken en als onderdeel van de integrale monitoring zoals beschreven in hoofdstuk 7.

Onze hogere ambitie is een biodivers en natuurinclusief Brabant, met natuur overal en voor iedereen. Met gezonde natuurgebieden, bijzondere dieren- en plantensoorten en landschappen. Een Brabant dat ook buiten de wettelijk beschermde natuurgebieden, in agrarische gebieden, in dorpen en steden, royaal is voorzien van groen en water. Dieren en planten die er 'thuishoren' komen er ook voor. Iedere Brabander doet in de eigen straat en buurt volop natuurervaringen op en voelt zich fysiek en mentaal gezond. En in die provincie vormt het natuurbeleid een integraal onderdeel van ander beleid. Dat betekent dat het belang van natuur nadrukkelijk meeweegt in de besluitvorming over economische en ruimtelijke opgaven.

Natuur vormt mede de basis van ons bestaan en onze economie. Wanneer het slecht gaat met de biodiversiteit heeft dit gevolgen voor ons welzijn en onze welvaart. Daarom is investeren in de kwaliteit van natuur en landschap goed voor onze inwoners, bedrijven, agrarisch ondernemers en ook voor toeristen uit binnen- en buitenland.

Voor de biodiversiteit en een gezonde natuur zijn alle pijlers van deze uitvoeringsagenda van belang, zowel afzonderlijk als in hun onderlinge samenhang. Dat gaat ook over de betrokkenheid van de Brabanders. Vanuit alle pijlers dragen zij bij aan natuurherstel en –ontwikkeling. Het beleidskader en de uitvoeringsagenda zijn erop gericht om gezonde natuur als fundament onder de brede Brabantse welvaart te ontwikkelen en duurzaam in stand te houden.

VERSTERKEN

We gaan op volle kracht door met realiseren van een robuust Brabants natuurnetwerk.

VERBETEREN

De kwaliteit van bestaande en nieuwe natuur in Brabant moet beter.

Brabantse natuur robuust, inclusief en verbonden

Biodiversiteit en natuur is verweven in zoveel mogelijk maatschappelijke doelen, we werken aan een natuurinclusieve maatschappij.

VERBREDEDEN

We willen natuur nog meer gaan verbinden met de Brabantse samenleving. Brabanders voor natuur!

VERBINDEN

Zowel voor het herstel van de bijzondere, kwetsbare natuur als voor die van de meer algemene soorten en leefgebieden is het nodig om de fysieke leefomgeving (water, bodem en lucht) te verbeteren en de externe drukfactoren op natuur te verminderen. Belangrijk is vooral herstel van een robuust water- en bodemsysteem, want daarmee creëren we de juiste omstandigheden voor de ontwikkeling van (klimaat)robuuste natuur. Dat is ook een omslag: we kijken naar gebieden niet alleen als afgebakende projectgebieden, maar zien ze in hun brede omgeving. Op die manier komen de maatregelen in beeld, die passen bij het herstel van de systeemwerking. Daar profiteert de natuur in heel Brabant van.

De lijn die we doortrekken is om beleid dat werkt te versterken en verbeteren en het beleid verder te verbreden en verbinden waar het beter moet.

Als het gaat om landelijke ontwikkelingen moeten we anticiperen op de middelen en het instrumentarium die voortkomen uit het Nationaal Programma Landelijk Gebied, het Gemeenschappelijk Landbouw Beleid en het Nationaal Strategisch Plan. In de komende periode spelen we hierop in op basis van de actuele ontwikkelingen op rijks- en Europees niveau.

DRIE PIJLERS:

ROBUUSTE NATUUR

**BRABANT
NATUURINCLUSIEF**

**NATUUR VOOR EN
DOOR BRABANDERS**

04. ROBUUSTE NATUUR

IN 2030...

Is de afname van de biodiversiteit naar een positieve trend omgebogen. Omstandigheden voor natte natuur (natte natuurparels, vennen) zijn in en rondom de natuurgebieden op orde. Dat bereiken we door herstel van de Natura 2000-gebieden en door het rijks- en provinciale deel van het Natuurnetwerk Brabant te realiseren. Ook is de natuur in Brabant klimaatadaptief ingericht. De ambitie van het Actieplan Brabantse Bomen hebben we gehaald: 20.000 hectare bos is gerevitaliseerd en 13.000 hectare is nieuw aangelegd. Daarmee ligt er een robuust netwerk in Brabant dat zoveel mogelijk op een natuurlijke wijze functioneert en klimaatbestendig is. Door haar omvang en vitaliteit kan de natuur extremen beter opvangen. Dieren kunnen via ecologische verbindingzones van het ene gebied naar het andere gaan om voedsel te vinden en zich voort te planten. En planten zijn beter beschermd en kunnen zich makkelijker verspreiden. We voldoen aan de (inter)nationale doelen en ambities voor een gunstige staat van instandhouding van soorten en typen.

Wat gaan we doen tot en met 2027?

We blijven alles op alles zetten om het NNB te realiseren, om de Natura 2000-gebieden te herstellen en versterken en verdroging van natte natuurparels en daarbuiten tegen te gaan. Ons tempo en dat van onze partners en uitvoerders moet omhoog. Want een afgerond natuurnetwerk is een stevige basis voor herstel van de biodiversiteit in Brabant.

Het Natuurnetwerk Brabant inclusief ecologische verbindingzones moet ongeveer 129.000 hectare omvatten. De verwezenlijking van het NNB zal gelijk moeten opgaan met het herstel van water en bodem en de luchtkwaliteit én de versnelling en intensivering van het herstel van de stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden. Die omstandigheden zijn een randvoorwaarde voor een gezonde natuur en een duurzame instandhouding van de biodiversiteit. Die voorwaarden moeten grotendeels worden gecreëerd door en samen met andere beleidssectoren.

De Natura 2000-gebieden zijn op Europees niveau van belang wegens hun bijzondere waarden. Nederland heeft een wettelijke taak om de natuurdoelen van deze gebieden te beschermen en versterken. In 2030 is de achteruitgang gestopt en is de versterking en verbetering van de natuur in en rondom de 21 Brabantse Natura 2000-gebieden uitgevoerd of in gang gezet.

De begin 2023 op te leveren natuurdoelanalyses hebben een belangrijke rol in de gebiedsgerichte aanpak rondom de Natura 2000-gebieden in Brabant. Een natuurdoelanalyse beschrijft hoe het gaat met de natuur in een gebied, of en welke problemen er zijn en in welke richting maatregelen nodig zijn om de natuur weer gezond te maken. We voeren de ecologische en hydrologische Natura 2000-herstelmaatregelen uit in de natuurgebieden maar ook in de begrenste randzones om de natuurgebieden.

We spelen tijdens de uitvoering in op de ontwikkelingen vanuit het Nationaal Programma Landelijk Gebied en de provinciale doelen voor natuurinclusieve landbouw. Bomen vormen een belangrijk onderdeel van de robuuste natuur. Om de biodiversiteit te herstellen is een basisvoorwaarde om bijna alle bossen op de zandgronden gezond te maken. We leggen nieuwe bossen aan binnen onze financiële mogelijkheden. Die zijn nodig voor recreatie, om CO₂ vast te leggen, klimaatadaptatie en voor de uitbreiding van het natuurnetwerk. De realisatie van ecologische verbindingzones en daarnaast de dooradering van het landelijk gebied met andere lijnvormige landschapselementen (zie ook pijler 2, 10% groenblauwe dooradering) maakt de basisstructuur compleet.

In de periode van deze uitvoeringsagenda gaan we door met de opgave om te ontsnipperen. In 2030 heeft de provincie bij het reguliere onderhoud faunapassages in provinciale wegen aangelegd. Andere overheden worden gestimuleerd om dat ook te doen voor de infrastructuur waarvoor zij verantwoordelijk zijn.

Het beheer en de bescherming van natuurgebieden zal steeds belangrijker worden om onze biodiversiteitsdoelen te behalen. Hierover gaan we in gesprek met terreinbeheerders, grondeigenaren en de Omgevingsdienst. Onderzoek naar en het actief delen van kennis over beheer blijven we stimuleren en ondersteunen. We zorgen zonodig voor aanscherping van provinciale en gemeentelijke wet- en regelgeving.

Aan de basiscondities voor een gezonde natuur is op dit moment nog niet overal voldaan. Aan bedreigde soorten en leefgebieden moeten we daarom extra

impulsen geven (water, bodem, lucht). We nemen maatregelen, zowel binnen als buiten het Natuurnetwerk Brabant, om soorten te behouden. We werken door aan maatregelen voor de bescherming van leefgebieden en (kwetsbare) soorten, aan faunabeheer en exotenbestrijding.

Onze doelen voor een robuuste natuur

De doelen voor pijler 1 (Robuuste natuur) van de uitvoeringsagenda zijn hieronder samengevat en verder uitgewerkt in deze paragraaf.

DOEL 1 Inrichten, verbinden en beheren van het Natuurnetwerk Brabant om soorten te behouden, versnippering tegen te gaan en natuurlijke systemen te behouden en herstellen.

DOEL 2 Natura 2000-gebieden, inclusief randzones, herstellen en versterken.

DOEL 3 Bossen aanleggen en revitaliseren om CO₂ vast te leggen, de biodiversiteit te verbeteren en verdroging tegen te gaan.

DOEL 4 (Kwetsbare) soorten behouden door hun leefgebieden te verbeteren en beschermen.

DOEL 5 Natuur herstellen en ontwikkelen door water-, bodem- en luchtsystemen in en buiten natuurgebieden te herstellen.

Praktijkvoorbeeld: uitvoeringsproject Leegveld Deurnsche Peel

Noord-Brabant kent vele typen unieke natuur, waarvan het hoogveenlandschap één van de bekendste is. Door verdroging (o.a. weglekken van regenwater door vervening/afgraven van veen) en de hoge stikstofwaardes in het gebied dreigde het hoogveenlandschap in de Deurnsche Peel te verdwijnen. Samen met o.a. Staatsbosbeheer, Waterschap Aa en Maas, Gemeente Deurne en Werkgroep Leegveld stond en staat de provincie voor de opgave om de achteruitgang van het hoogveen te stoppen en te herstellen. Door het uitvoeren van verschillende maatregelen zoals het aanleggen van kades, het dempen van sloten, wordt regenwater nu beter behouden in het natuurgebied. Samen met het verhogen van de waterpeilen in het gebied kan het hoogveenherstel starten, de biodiversiteit worden vergroot en kunnen recreanten blijven genieten van dit prachtige unieke Peellandschap.

4.1 DOEL 1: **NATUURNETWERK BRABANT INGERICHT, VERBONDEN EN BEHEERD**

Het natuurnetwerk realiseren is een belangrijk middel om een stevige basis te leggen voor een aantrekkelijke, groen leefomgeving en het herstel van de biodiversiteit in Brabant. Om de kwaliteit van de natuur te verbeteren en haar weerbaarder te maken, is het nodig dat het NNB een robuuste omvang heeft. Bij het inrichten, verbinden en beheren van het Natuurnetwerk Brabant gaat het om zowel nieuwe als bestaande natuurgebieden als om het realiseren van de ecologische verbindingzones (EVZ's).

Naast de kwantitatieve opgave (gebieden en EVZ's) gaat het bij dit doel ook om de verbetering van de kwaliteit van de natuur, zodat deze vitaal en gevarieerd is. Het gaat tevens om de bescherming van natuur in relatie tot ruimtelijke ingrepen. De aanpak voor deze onderdelen – gebieden, EVZ's, kwaliteit en bescherming – lichten we hieronder verder toe.

REALISATIE NATUURNETWERK BRABANT (GEBIEDEN)

In 2027 hebben we de belangrijkste delen van het NNB gerealiseerd. Het NNB is dan robuust en heeft voldoende omvang. Tegelijk gaan we op volle kracht door om het NNB nog sterker te maken en onze natuurgebieden verder in te richten.

In Noord-Brabant maken we ons hard voor het realiseren van de 129.000 hectare Brabants Natuurnetwerk.

Outcome indicator:

- Aantal hectares NNB.

OP TE LEVEREN RESULTATEN TOT EN MET 2027

- In 2027 hebben wij zicht op het moment en de wijze van inrichten van het totale Natuurnetwerk Brabant.
- De kansen en mogelijkheden van het Europese en rijksbeleid, waaronder het NPLG, zijn in 2023 in kaart gebracht en zijn vertaald naar een bijgestelde strategie voor de realisatie van het NNB.
- In 2023 is de herziening van de ruimere begrenzing van het NNB op orde. In 2027 is de overbegrenzing van het NNB volledig beëindigd. Het NNB is dan definitief teruggebracht naar de omvang zoals afgesproken in het Natuurpact.
- In 2024 zijn nieuwe afspraken gemaakt met onze manifestpartners en andere partijen, gericht op een optimale samenwerking en uitvoering.
- In 2023 is de opdracht aan het Groen Ontwikkelfonds Brabant (GOB) geactualiseerd.

WAT GAAN WE HIERVOOR DOEN?

We vervolgen onze samenwerking met de manifestpartners, het IPO en het Rijk en de andere provinciale programma's waaronder Wonen- Werken- Leefomgeving, Water, Landbouw en Voedsel. We blijven waar dat in het belang is van de realisatie van nieuwe natuur samenwerken met andere werkvelden, waar het gaat om nieuwe combinaties van functies in het NNB.

Samen met hen voeren we de resterende opgave (verwerving of functieverandering en inrichting) van het Natuurnetwerk Brabant uit. We versterken de samenwerking met onze manifestpartners door hen zo goed mogelijk te faciliteren bij de uitvoering. Daarvoor hebben we voldoende personele capaciteit, middelen en kennis nodig, passend bij de beoogde versnelling en met nadruk op grondverwerving. Om in het kader van de gebiedsgerichte aanpak te versnellen, hebben we ook een slagvaardige organisatiestructuur en toenemende uitvoeringskracht nodig.

Groen Ontwikkelfonds Brabant

In 2014 stond de provincie Noord-Brabant voor de opgave om de uitvoeringskracht achter het realiseren van het natuurnetwerk Brabant te vergroten. De provincie nam het unieke besluit om een geheel nieuwe uitvoeringsorganisatie voor het realiseren van natuur op te richten: het Groen Ontwikkelfonds Brabant. Sindsdien werkt het GOB samen met ondernemers, manifestpartners, maatschappelijke organisaties, overheden en particulieren aan een robuust en aaneengesloten natuurnetwerk en ecologische verbindingzones in Brabant. Met subsidie, grond en kennis ondersteunt het GOB de initiatiefnemers en vormt daarmee één van de drijvende krachten achter het realiseren van nieuwe natuur.

Bij aanvang van deze uitvoeringsagenda had Brabant een zoekgebied voor het NNB dat o.a. door de mogelijkheid om hectares buiten het NNB bij te begrenzen, ruimer is dan de Natuurpactafspraken met het Rijk. Een uitspraak van de Raad van State over het Reuseldal is aanleiding om in 2023 concreet het deel van het NNB te begrenzen dat gerekend kan worden tot het NNN, en te stoppen met bijbegrenzen. Het NNB, zoals opgenomen in de Brabantse Omgevingsverordening, wordt dan in omvang teruggebracht naar de afspraak in het Natuurpact. Een team van deskundigen start in 2023 met het terugbrengen van de ruimere begrenzing van het NNB. Uitgangspunt is dat de begrenzing van het NNB is gebaseerd op kwaliteit en robuuste samenhang. De 'ruimere' gronden die niet behoren tot het Natuurpactdeel kunnen mogelijk worden gekoppeld aan natuurinclusieve opgaven.

We zetten de opdracht aan het GOB voort om het NNB en de EVZ's te realiseren en actualiseren hem. Met het oog op de ontwikkelingen in het kader van de gebiedsgerichte aanpak kijken we of verbreding van de opdracht wenselijk is.

Om kansen en opgaven te kunnen combineren, werken we waar mogelijk nog nauwer samen met gemeenten, waterschappen en maatschappelijke partners.

We blijven met gemeenten bespreken hoe de inbreng van gemeentegronden in het NNB kan worden geoptimaliseerd. We gaan na hoe we subsidies voor water en natuur gecombineerd kunnen inzetten en zoeken gezamenlijk naar aanvullende financieringsbronnen om het NNB en de EVZ's tot stand te brengen.

We continueren en waar mogelijk intensiveren onze inspanningen om de kans op het voorkomen van onbeheersbare natuurbranden te verkleinen, onder andere door het treffen van specifieke inrichtings- en beheersmaatregelen. Bijvoorbeeld door in veel natuurgebieden in te zetten op vernatting en door inzet van begrazing en adequaat beheer van heide- en hoogveengebieden. Daarnaast maken we bij de grote natuurgebieden afspraken over brandpreventie en -beheersing met de veiligheidspartners uit de betreffende regio.

In 2027 zijn er afspraken gemaakt over het eindbeheer van alle natuurgroden.

MONITORING

Jaarlijks koppelen we de voortgang van de realisatie van het NNB (gebieden) terug aan Gedeputeerde Staten (GS) en via een statenmededeling aan Provinciale Staten, (PS) via de Voortgangsrapportage Natuur (VRN). Mochten de resultaten achterblijven bij de doelstelling, dan informeren we GS ook tussentijds om bijsturing mogelijk te maken.

REALISATIE NATUURNETWERK BRABANT (EVZ'S)

De Brabantse natuurgebieden vormen een onderling aaneengesloten netwerk waardoor uitwisseling kan plaatsvinden. Een dooradering van het landelijk gebied met EVZ's en andere lijnvormige landschapselementen maakt de basisstructuur compleet.

De totale opgave van EVZ's is 3080 hectare. Met ingang van 2023 moet daar nog circa 1200 hectare van worden verworven, ingericht of van functie worden veranderd in de aankomende jaren tot en met 2035. Tot 2027 is het doel om circa de helft daarvan te realiseren.

Outcome indicator

- Aantal hectares EVZ's.

OP TE LEVEREN RESULTATEN TOT EN MET 2027 (VERGELIJKBAAR MET HET NNB)

- In 2027 hebben wij zicht op het moment en de wijze van inrichten van de restantopgave voor EVZ's.
- In 2024 zijn nieuwe afspraken gemaakt met onze manifestpartners en andere partijen, gericht op een optimale samenwerking en uitvoering.
- De kansen en mogelijkheden van het Europese en rijksbeleid, waaronder de groenblauwe dooradering in NPLG, zijn in 2023 in kaart gebracht en zijn vertaald naar een bijgestelde strategie voor de realisatie van EVZ's.

WAT GAAN WE HIERVOOR DOEN?

Voor een groot deel zijn de activiteiten om de EVZ's tot stand te brengen omschreven onder het vorige doel: het NNB realiseren. De EVZ's maken onlosmakelijk onderdeel uit van een aaneengesloten natuurnetwerk Brabant.

De totstandkoming van de EVZ's nemen we mee in de voortgangsgesprekken met onze manifestpartners.

Onze inzet is meer draagvlak en (bestuurlijk) commitment te creëren om de EVZ's tot stand te brengen en die te koppelen aan andere (ruimtelijke) opgaven. De prioriteit ligt bij de belangrijkste EVZ's die in de periode 2023-2027 moeten worden gerealiseerd. Daarbij kijken we waar de energie en kansen liggen en waar de directe koppeling te maken is met het behalen van de KRW-doelen. Net als bij het NNB leggen we bij de EVZ's de focus op de verwerving van grond in overleg met het Projectteam Ondersteuning Gemeenten (PONG).

In 2023 koppelen we de totstandbrenging van de EVZ's aan de Brabantse GGA-processen, de realisatie van het NNB en de KRW-doelen. Met de trekkers van EVZ's (gemeenten en waterschappen) maken we nieuwe afspraken, gericht op een optimale samenwerking en uitvoering. Er is meer gevoel van urgentie, draagvlak en (bestuurlijk) commitment nodig om de EVZ's te realiseren en ze te koppelen aan andere (ruimtelijke) opgaven. Daarvoor zetten we onder meer het PONG in.

We sluiten aan bij de kansen en mogelijkheden van het Europese en rijksbeleid, waaronder de groenblauwe dooradering in NPLG en GLB (zie ook onder pijler 2). We gaan in gesprek met agrarische collectieven en particulieren over de realisatie van EVZ's.

MONITORING

We monitoren vanaf 2023 jaarlijks de voortgang en kwaliteit van de realisatie. Mochten de resultaten achterblijven bij de doelstelling, dan informeren we GS om tijdige bijsturing mogelijk te maken.

REALISATIE NATUURNETWERK BRABANT (KWALITEIT)

De kwaliteit van bestaande en nieuwe natuur in Brabant moet beter. We bereiken dat door systeemwerking te herstellen en specifieke maatregelen te nemen voor bepaalde soorten en vegetatietypen. We zorgen dat de natuur vitaal en van voldoende omvang is om bestand te zijn tegen schommelende omgevingsinvloeden zoals weersextremen.

Naast uitbreiding van het aantal hectaren natuur (kwantiteit) in het NNB gaat het ook om het realiseren van (zeldzame) natuurtypen en versterken van de biodiversiteit (kwaliteit). In 2030 is de natuurkwaliteit minimaal behouden ten opzichte van 2022 en is 90.200 hectare NNB onder beheer via het Subsidiestelsel Natuur en Landschap (SNL).

Outcome indicator

- Aantal en verspreiding van zeldzame soorten.
- Toename hectaren NNB per hoogwaardig natuurtype binnen de beheertypen.
- Aantal hectaren onder beheer via het Subsidiestelsel Natuur en Landschap (SNL).

OP TE LEVEREN RESULTATEN TOT EN MET 2027

- Uiterlijk 2027 is met de manifestpartners en het GOB onderzocht waar beheertypen kunnen worden verhoogd naar ambitietypen en hebben we gekeken naar optimalisering van de SNL-subsidie voor beheer.
- In 2023 hebben we het afwegingskader voor begrenzing en compensatie in het NNB herijkt. We adviseren op basis van kwaliteit.

WAT GAAN WE HIERVOOR DOEN?

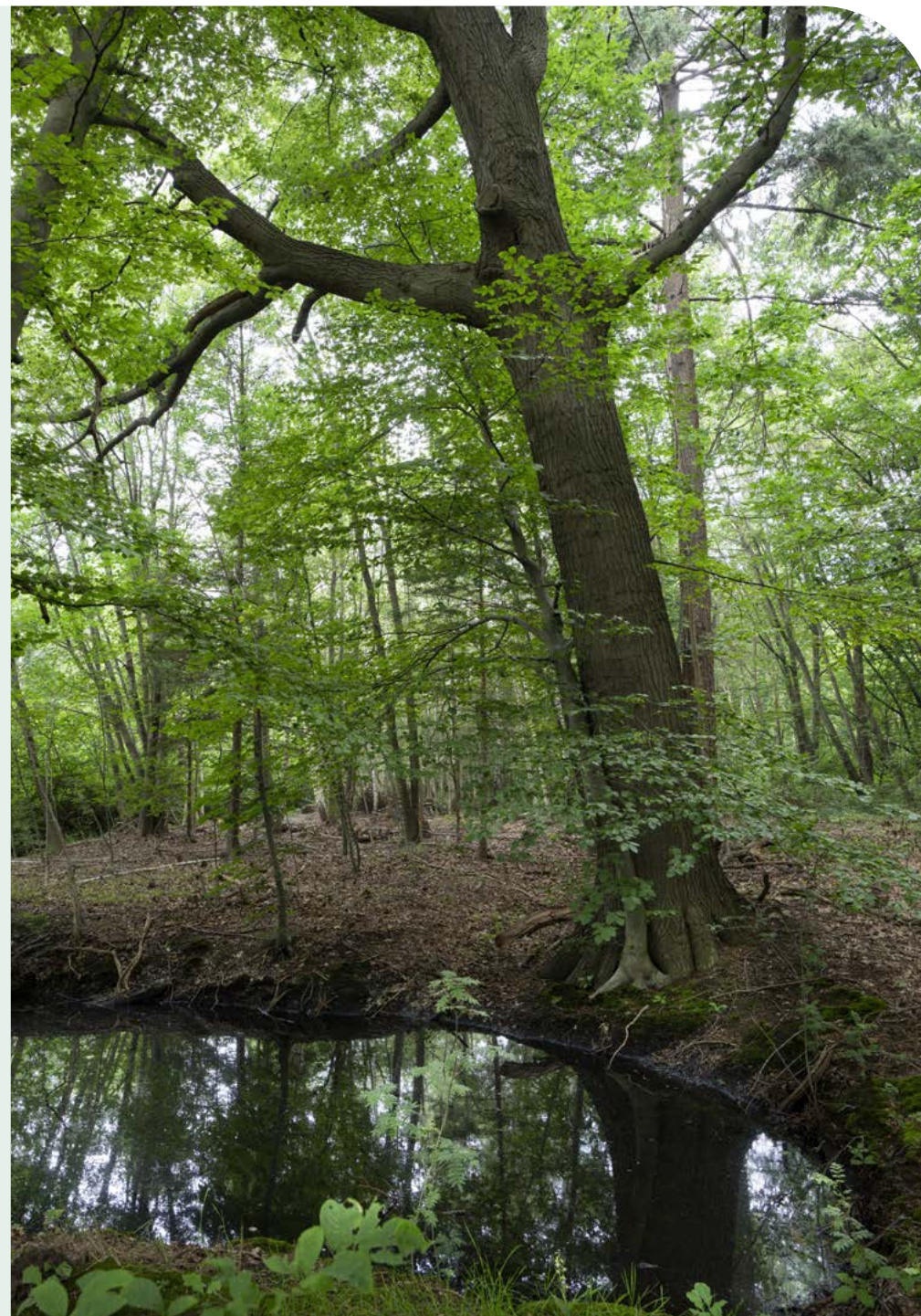
We maken keuzes om hoogwaardige typen natuur te realiseren in samenhang met systeemherstel. We wegen inrichting, begrenzingen en compensatie-opgaven zo veel mogelijk kwalitatief af op basis van hoogwaardige ambitietypen. Een ambitietype is een na te streven natuurtype in een gebied zoals bijvoorbeeld vochtige heide. Schaarse, waardevolle natuurtypen gaan voor kwantiteit. We onderzoeken daarvoor of het (meer) sturen op ambitietype bij de inrichting van nieuwe natuur als einddoel mogelijk is. Met de manifestpartners en het GOB gaan we hierover in gesprek.

We brengen in kaart onder welke voorwaarden natuurbeheerders gebruik kunnen en willen maken van de Subsidie Natuur en Landschap (SNL) en hoe het staat met de betreffende terreinen, of een kwaliteitsslag wenselijk is en wat daar eventueel voor nodig is. Ook verkennen we waar het verhogen van het beheertype in gebieden met SNL-subsidie mogelijk is, al dan niet in combinatie met een passende beheervergoeding. Daarbij gaat het zowel om kwantiteit als om kwaliteit. Indien ambitietypen niet realistisch blijken te zijn, dan stellen we die bij.

MONITORING

We monitoren zodra een dashboard monitoring beschikbaar is jaarlijks (de veranderingen in) de beoogde ambitietypen in relatie tot de werkelijke beheertypen in het Natuurbeheerplan.

We gaan in overleg met de terreinbeheerders (TBO's, UvB, (leden van) natuurcollectieven en individuele aanvragers van beheersubsidie) om gezamenlijk het SNL-monitoringsplan uit te voeren.

REALISATIE NATUURNETWERK BRABANT (BESCHERMING)

De Brabantse natuur is adequaat beschermd tegen ongewenste ruimtelijke ingrepen en bij gewenste ruimtelijke ingrepen (bijvoorbeeld via compensatie). We kijken naar gebieden niet alleen als afgebakende projectgebieden, maar we zien ze in hun brede omgeving. Natuur levert een bijdrage aan de welvaart en het welzijn van Brabant en de Brabanders.

Outcome indicator

- Afname van het aantal handhavingzaken aantasting NNB.
- Nog te realiseren hectaren compensatie.

OP TE LEVEREN RESULTATEN TOT EN MET 2027

- De bescherming van het NNB is in 2027 verankerd in provinciale en gemeentelijke wet- en regelgeving en de VTH-aspecten zijn op orde.

WAT GAAN WE HIERVOOR DOEN?

In 2027 is het beschermingsregime uit de Brabantse Omgevingsverordening op een juiste wijze geïmplementeerd in alle ruimtelijke omgevingsplannen en projectbesluiten. Aantastingen van het NNB worden volgens de voorschriften in het beschermingsregime gecompenseerd.

De regels voor toezicht en handhaving van het NNB zijn geactualiseerd, worden vastgelegd in een uitvoeringsprotocol en zo nodig vertaald in een jaarlijkse opdracht verstrekt aan de Omgevingsdienst (ODBN).

We leveren inbreng door het vertalen van het Beleidskader Natuur in de Omgevingsverordening en zorgen dat deze 'omgevingswetproof' is. We blijven gemeenten informeren over het realiseren van het NNB, het beschermingsregime van het NNB en hun rol en verantwoordelijkheden bij natuurcompensatie.

MONITORING

We actualiseren het monitorsysteem natuurcompensatie.

4.2 DOEL 2: **NATURA 2000-GEBIEDEN INCLUSIEF RANDZONES HERSTELD EN VERSTERKT**

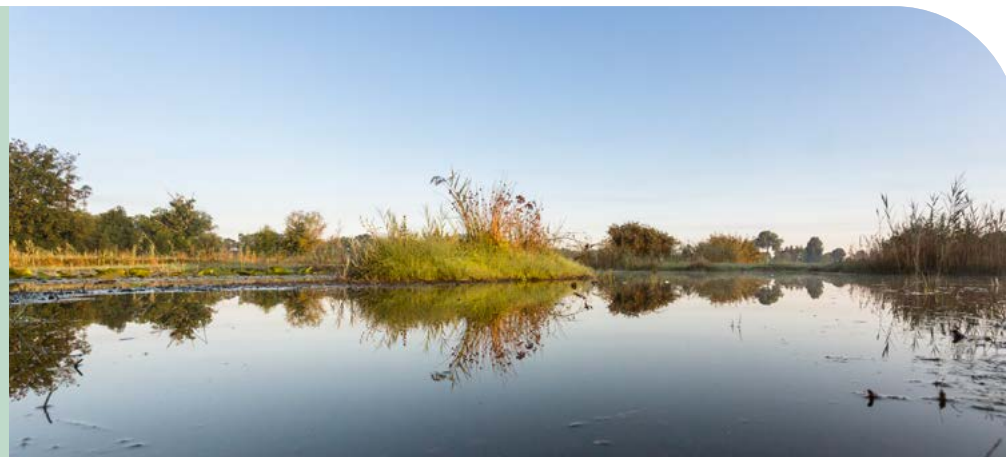
Herstel en versterking van de Natura 2000-gebieden draait vooral om behoud van de kwaliteit en kwantiteit van de habitattypen en soorten, gebaseerd op de Vogel- en Habitat Richtlijn (VHR). Daarnaast gaat het erom de habitattypen en soorten in oppervlakte en/of kwaliteit te verbeteren. Landelijk wordt gewerkt aan onder meer natuurdoelanalyses en actualisering van de doelensystematiek, die nog kunnen leiden tot aanpassingen. Beide doelen (behoud en verbetering) lichten we hieronder toe.

Voor het bereiken van deze doelen zijn niet alleen de natuurgebieden zelf van belang. Ook de randzones om de natuurgebieden zijn van belang omdat de kwaliteit van water, bodem en lucht buiten de natuurgebieden medebepalend is voor de natuurkwaliteit in de Natura 2000-gebieden. De Brabantse ontwikkelaanpak stikstof levert met (generiek) stikstofbeleid een belangrijke bijdrage aan het behalen van de instandhoudingsdoelen van Natura 2000 (zie ook doel 5).

Waar we Natura 2000-gebieden herstellen en versterken, realiseren we zoveel mogelijk gelijktijdig onze water-, bodem-, landbouw-, energie- en milieudoelen. Dit doen we via de gebiedsgerichte aanpak groenblauw.

NATURA 2000-GBIEDEN (BEHOUD)

Voorkomen dat de kwaliteit en kwantiteit van de habitattypen en soorten uit de Vogel- en Habitatrichtlijn achteruitgaan.

Outcome indicator

- Kwantiteit en kwaliteit VHR-soorten en habitattypen.

Op te leveren resultaten tot en met 2027

- De beheerplannen voor de Natura 2000-gebieden zijn verlengd en/of geactualiseerd, passend bij de actuele inzichten.
- De ambitie(typen) van het Natuurbeheerplan zijn zonodig aangepast op basis van de geactualiseerde beheerplannen.
- In 2023 zijn voor de 21 Natura 2000-gebieden in Brabant natuurdoelanalyses opgesteld.
- De Brabantse doelen zijn jaarlijks in beeld gebracht volgend op de landelijke actualisatie van de doelensystematiek.
- Er is een meetlat ontwikkeld om de bescherming van de Natura 2000-gebieden te kunnen monitoren.
- Op het moment dat de Gebiedsgerichte Aanpak voor een bepaald gebied actief is, is het GSP daarin meegenomen en afgerond.
- Jaarlijks is de opdrachtverlening aan ODBN herijkt voor de verstrekking van vergunningen voor gebieds- en soortenbescherming.
- De eindbeschikkingen en opdrachtafrondingen van alle (ecologische en hydrologische) herstelmaatregelen zijn door de terreinbeherende organisaties en waterschappen geleverd.

WAT GAAN WE HIERVOOR DOEN?

We voeren ecologische en hydrologische Natura 2000-herstelmaatregelen uit. Dat doen we op basis van lopende beheerplannen, onder andere door grondverwerving of onteigening en planprocedures. Daarbij zijn niet alleen de natuurgebieden zelf van belang, maar ook de begrensde randzones om de natuurgebieden.

We ontwikkelen een meetlat om de bescherming van de Natura 2000-gebieden te kunnen monitoren. De meetlat geeft inzicht in de 'drukfactoren' die van belang zijn voor de gebieden, zoals verdroging, verzuring, versnippering, vermesting, verontreiniging, verstoring en verdringing (exoten). De meetlat komt voort uit de natuurdoelanalyses en de resultaten vanuit monitoring.

De geldende beheerplannen worden verlengd. Daarbij kunnen we optimaal inspelen op nog niet te voorziene ontwikkelingen. We gaan de actualisatie van de beheerplannen in delen oppakken en stemmen de capaciteit daarop af. In de kennisgeving over de verlenging van de beheerplannen nemen we de benodigde aanvullingen mee, bijvoorbeeld aspecten van jacht of grondwateronttrekkingen. Ook gaan we in gesprek over het voortzetten van het huidige beheer en/of het opstellen van nieuwe plannen door de terreinbeherende organisaties voor het gebied. Bij de verlenging van de

beheerplannen zorgen we voor de juridische borging in relatie tot de uitvoering van de maatregelen voor het Landelijke Programma Natuur. In 2023 onderzoeken we of het noodzakelijk is om de Subsidieregeling Natuur (paragraaf 2 Natura 2000/PAS) aan te passen.

In 2023 hebben we de Brabantse doelen in beeld gebracht volgens de landelijke actualisatie van doelen (eenmalige actie). De provincie is van 15 Natura 2000-gebieden de trekker. In 2023 worden de natuurdoelanalyses voor deze 15 gebieden aangeboden aan de landelijke Ecologische Autoriteit.

Vanwege nog openstaande acties in de bestaande Grondstrategieplannen (GSP's) van de vijf complexe PAS gebieden worden deze verlengd tot en met eind 2023 of tot het moment dat de Gebiedsgerichte Aanpak voor een bepaald gebied actief is. In het kader van de Gebiedsgerichte Aanpak wordt het Grondstrategieplan daarin meegenomen en afgerond.

Met een goede financiële strategie maken we optimaal gebruik van mogelijke extra budgetten vanuit het transitiefonds NPLG en bijvoorbeeld het Landelijk Programma Natuur (LPN). Zo kunnen we extra gronden verwerven of afwaarderen, zowel voor de vermindering van de stikstofoverbelasting, als realisatie van het NNB en natuurherstel te versnellen.

Jaarlijks herijken we de opdrachtverlening aan ODBN voor de verstrekking van vergunningen voor gebieds- en soortenbescherming.

De terreinbeherende organisaties en waterschappen leveren in 2023 de eindbeschikkingen en opdracht afrondingen van alle (ecologische en hydrologische) herstelmaatregelen. Zij hebben die in de eerste fase (2015-2021) uitgevoerd volgens de subsidie- en opdrachtverstrekking van de provincie.

MONITORING

We maken in 2023 één monitoringsplan per Natura 2000-gebied op basis van de landelijke richtlijnen. In het monitoringsplan nemen we alle vormen van monitoring in het gebied op. Deze uitwerking vraagt erom 'oude' en 'nieuwe' systematiek van monitoring op elkaar af te stemmen, zodat we trends uit verleden en heden goed kunnen analyseren. Jaarlijks stemmen we de werkzaamheden en capaciteitsvraag af op de monitoringsplannen voor de 15 Natura 2000-gebieden.

In de jaarlijkse rapportages herstelmaatregelen en eindrapportage wordt per Natura 2000-gebied gerapporteerd over de indicatoren. De prestatie monitoring en de rapportage van de herstelmaatregelen wordt met BIJ12 gedeeld. BIJ12 ondersteunt provincies bij de uitvoering van wettelijke taken en met kennis, informatie en data over het landelijk gebied en de fysieke leefomgeving. De gebiedsecologen hebben met ons zicht op de maatregelen en de voortgang.

NATURA 2000-GBIEDEN (VERBETEREN)

Verbeteren van de VHR-habitattypen en -soorten in oppervlakte en/of kwaliteit in Natura 2000-gebieden.

Outcome indicator

- Kwantiteit en kwaliteit VHR-soorten en habitattypen.

Op te leveren resultaten tot en met 2027

- De beheerplannen voor de Natura 2000-gebieden zijn verlengd en/of geactualiseerd, passend bij de actuele inzichten. Vanaf het moment dat de Natura 2000-beheerplannen geactualiseerd zijn, zijn er meerjarige opdrachten en subsidies verleend aan derden om de (ecologische en hydrologische) herstelmaatregelen uit die plannen uit te voeren.
- De Subsidieregeling Natuur (paragraaf 2 'Instandhouding Natura 2000') is zonodig aangepast naar aanleiding van wijzigingen in beleid en regelgeving.
- In 2023 zijn de budgetten van de eerste uitkering van het Landelijk Programma Natuur (LPN) voor herstel van de Natura 2000-gebieden beschikbaar en uitgekeerd.
- In 2023 is de aanvraag van budget uit de tweede uitkering van het LPN, voor de periode 2024-2030, is ingediend.
- Vanaf 2024 zijn de subsidies aan derden verstrekt uit de provinciale regeling om de tweede tranche van de LPN-maatregelen te realiseren.

- De bijdrage vanuit programma Natuur voor het NPLG-gebiedsprogramma is in afstemming met de partners geleverd.
- In 2023 is de businesscase opgesteld waarin de landelijke ambities voor monitoring van VHR-doelen beschreven staan en zijn de budgetten toegewezen.
- In 2026 is de kwaliteitsverbetering van projectplannen en jaarlijkse rapportages van terreinbeherende organisaties gereed voor de onderdelen natuurherstelmaatregelen, omgevingscondities en doelbereik.

WAT GAAN WE HIERVOOR DOEN?

Na actualisatie van de beheerplannen passen we zonodig de Subsidieregeling Natuur (paragraaf 2 'Instandhouding Natura 2000') aan. De cyclische maatregelen daaruit verlengen we tot de actualisatie klaar is.

Op basis van de natuurdoelanalyses voor de 21 Natura 2000-gebieden beoordelen we of de uitgevoerde en geplande maatregelen en ingezette verbeteracties en maatregelen vanaf 2023 leiden tot het realiseren van de condities voor instandhoudingsdoelen voor de VHR habitattypen en soorten. Voorop staat dat wordt voldaan aan de wettelijke taken. Daarnaast is het doel de habitattypen en soorten in oppervlakte en/of kwaliteit te verbeteren (zie volgend doel).

We onderzoeken hoe we moeten omgaan met de randzones of overgangsgebieden rondom de Natura 2000-gebieden en welke maatregelen daar nodig zijn. We gebruiken hiervoor de eventuele richtlijnen die volgen uit het NPLG. Wanneer nodig passen we de (interim-)omgevingsverordening hierop aan. Na duidelijkheid van het Rijk over de regionale natuurdoelen met betrekking tot 30% natuurherstel (VHR) werken we deze opgave verder uit en leggen we deze voor aan GS, al dan niet gecombineerd met het gebiedsprogramma.

We gaan jaarlijks na of we de kwaliteit van projectplannen en jaarlijkse rapportages van de terreinbeherende organisaties kunnen verbeteren. In 2026 is de uitwerking hiervan gereed.

MONITORING

Jaarlijks wordt de stand van de biodiversiteit in het NNB (waaronder de Natura 2000-gebieden) en in het landelijk gebied gemonitord.

Vierjaarlijks rapporteren we specifiek voor Brabant in de Toestand van de Natuur over de toestand en trends van soorten en ecosystemen aan bestuur, politiek en geïnteresseerde Brabanders.

4.3 DOEL 3: **AANLEGGEN EN REVITALISEREN BOSSEN**

Bij dit doel gaat het om aanleg van nieuwe bossen en revitalisering van bestaande bossen. In de periode van de uitvoeringsagenda (tot 2027) willen we elke kans aangrijpen om bos aan te leggen en/of revitaliseren, zowel in als buiten het NNB. In 2030 hebben we 13.000 hectare nieuw bos gerealiseerd en 20.000 hectare bos gerevitaliseerd. Zo leggen we CO₂ vast, gaan we verdroging tegen en verbeteren we de biodiversiteit.

Van het nieuw te realiseren bos is ongeveer 3.000 hectare een al bestaande opgave in het nog te realiseren Natuurnetwerk Brabant. Van de overige 10.000 hectare leggen we 5.000 hectare in het bestaande Natuurnetwerk Brabant aan en 5.000 hectare daarbuiten.

De op te leveren resultaten voor dit doel sluiten aan bij de doelen uit het Klimaatakkoord en het Actieplan Brabantse Bomen. Er zijn echter nog maar beperkt middelen aanwezig. Het zoeken naar financiering maakt derhalve onderdeel uit van het doel en is voorwaardelijk voor de genoemde arealen.

NIEUWE EN GEREVITALISEERDE BOSSEN (NIEUW BOS)

Tussen 2022 en 2030 is in Brabant 13.000 hectare nieuw bos aangelegd.

Met onze inzet streven we er naar dat er in 2023 1000 ha nieuw bos is aangelegd, in 2024 2500 ha en in 2030 is in Brabant 13.000 ha nieuw bos is aangelegd (ten opzichte van 2020).

Outcome indicator

- Aantal hectare nieuw bos.

Op te leveren resultaten tot en met 2027

- In 2023 is het adaptieve Actieplan Brabantse Bomen geactualiseerd en geconcretiseerd voor de te nemen acties voor de aanleg van nieuw bos passend binnen de financiële mogelijkheden waar op dat moment zicht op is.
- Jaarlijks zijn de acties voor nieuw bos uitgevoerd conform de geactualiseerde planning.
- Tweejaarlijks is het actieplan geactualiseerd met een actuele planning met acties en een prioritering voor de aanleg van nieuw bos.
- De subsidieregeling voor aanleg van nieuw bos is opengesteld.
- Er is uitwerking gegeven aan de uitwerking van de bosopgave in het NPLG-gebiedsprogramma.
- De aanleg van nieuw bos is geagendeerd in aanverwante programma's en processen waaronder GGA, Landbouw en Voedsel, Wonen, werken en Leefomgeving.

WAT GAAN WE HIERVOOR DOEN?

We stellen minimaal elke twee jaar een actuele planning op met acties en een prioritering voor de aanleg van nieuw bos. We maken duidelijk aan alle potentiële partijen die nieuw bos willen (helpen) te realiseren wat de waarde is van nieuw bos en laten zien wat de positieve effecten ervan zijn voor andere thema's zoals klimaatadaptatie, wonen en landbouw.

Het thema bos heeft een relatie met de landelijke Agenda Natuurinclusief en de nog op te stellen Brabantse Agenda Natuurinclusief. Door die te verbinden kunnen de opgaven elkaar versterken. Het Actieplan Brabantse Bomen bestaat uit een actielijst die kan worden aangepast aan nieuwe inzichten en ontwikkelingen, zoals nieuwe financieringsmogelijkheden en aanplant van bomen met CO₂-compensatie vanuit het Brabantse bedrijfsleven.

We verkennen hoe we financiën kunnen genereren om dit doel te realiseren:

- Voor de aanleg van bos in het nog te realiseren NNB zijn via de businesscase van het GOB middelen beschikbaar.
- Voor de omvorming van bestaande natuur naar bos zijn beperkt middelen beschikbaar, deels kan dat ook via natuurlijke bosontwikkeling.
- We zoeken naar combinaties van de aanleg van bos met andere maatschappelijke opgaven, zoals woningbouw, energietransitie en klimaatmitigatie.

- We benutten kansen in het Landelijke Programma Natuur en het Nationaal Programma Landelijk Gebied.
- We zullen waar mogelijk Europese fondsen benutten.

We treden in contact met grondeigenaren, zoals terreinbeherende organisaties, gemeenten en waterschappen, waterleidingmaatschappijen, rijksdiensten en particulieren om hen te verleiden om meer bos te realiseren. Het Actieplan Brabantse Bomen vloeit voort uit het klimaatakkoord, dat is ondertekend door alle overheden en vele maatschappelijke organisaties. Wij vragen die partijen hun medeverantwoordelijkheid te nemen en zich ervoor in te zetten de afgesproken doelen te behalen. We bekijken de mogelijkheden en voordelen van de inzet van een bosmakelaar die concrete initiatieven van gemeentes, bedrijven en burgers kan ondersteunen.

Het uitgangspunt is dat we onze instrumentenmix (verordening, beleids- en subsidieregels, en uitvoering VTH-taken) laten aansluiten op de ambities in Actieplan Brabantse Bomen. We kijken hoe we onze (wettelijke) instrumenten optimaal kunnen inzetten om onze opgaven te vervullen. We haken aan bij lopende GGA-processen, waaronder ook bosopgaven vallen. Ook zorgen we ervoor dat de uitwerking van de opgave voor bos goed in het NPLG-gebiedsprogramma wordt opgenomen.

MONITORING

We richten een monitoringssysteem in waarin we de toename van nieuw areaal bos meten en registreren. Daarbij bekijken we de mogelijkheid om gebruik te maken van remote sensing. We stellen jaarlijks een rapportage op over de voortgang van de realisatie van nieuwe bossen.

NIEUWE EN GEREVITALISEERDE BOSSEN (REVITALISEREN BESTAAND BOS)

Tussen 2022 en 2030 is 20.000 hectare bos op de zandgronden omgevormd tot vitaal bos.

In 2030 is ca. 20.000 ha bos op de zandgronden omgevormd naar vitaal bos en in 2050 is ca. 60.000 ha bos op de zandgronden omgevormd naar vitaal bos (ten opzichte van 2020).

Outcome indicator

- Aantal hectare gerevitaliseerd bos.

Op te leveren resultaten tot en met 2027

- In de uitwerking van het Actieplan Brabantse Bomen zijn de te nemen acties voor de revitalisering van bestaand bos meegenomen, passend binnen de beschikbare financiën op dat moment.
- Jaarlijks zijn de acties uitgevoerd voor het revitaliseren van bestaand bos conform de geactualiseerde planning.
- Tweejaarlijks is het actieplan geactualiseerd met een actuele planning met acties en een prioritering voor de revitalisering van bestaand bos.
- In 2025 zijn programmatische afspraken gemaakt met boseigenaren over de revitalisering van bestaande bossen op zandgronden.
- De subsidieregeling voor revitalisering van bestaand bos is opengesteld.
- Er is uitwerking gegeven aan de uitwerking van de bosopgave in het NPLG-gebiedsprogramma.

- De revitalisering van bos is geagendeerd in aanverwante programma's en processen waaronder GGA, Landbouw en Voedsel, Wonen, werken en Leefomgeving.

WAT GAAN WE HIERVOOR DOEN?

We stellen minimaal elke twee jaar een actuele planning op met acties en een prioritering voor de revitalisering van bos.

Het thema bos heeft een relatie met de landelijke Agenda Natuurinclusief en de nog op te stellen Brabantse Agenda Natuurinclusief. Door die te verbinden kunnen de opgaven elkaar versterken. Het Actieplan Brabantse Bomen bestaat uit een actielijst die kan worden aangepast aan nieuwe inzichten en ontwikkelingen.

De prioritering voor de revitalisering van bos die in het Actieplan is uitgewerkt voeren we uit. We maken duidelijk aan alle potentiële partijen die willen (helpen) dit doel te realiseren wat de waarde is van gerevitaliseerd bos en brengen de (positieve) effecten in beeld van de maatregelen voor andere thema's zoals klimaatadaptatie, wonen, landbouw e.d. En we verkennen hoe we financiën kunnen genereren om de revitalisering te kunnen realiseren, samen met de aanleg van nieuw bos.

We treden in contact met grondeigenaren, zoals terreinbeherende organisaties, gemeenten en waterschappen, waterleidingmaatschappijen, rijksdiensten en particulieren om hen te verleiden om bos te revitaliseren. Het Actieplan Brabantse Bomen vloeit voort uit het klimaatakkoord, dat is ondertekend door alle overheden en vele maatschappelijke organisaties. Wij vragen die partijen hun medeverantwoordelijkheid te nemen en zich ervoor in te zetten de afgesproken doelen te behalen. We bekijken de mogelijkheden en voordelen van de inzet van een bosmakelaar die concrete initiatieven van gemeentes, bedrijven en burgers kan ondersteunen.

Ook voor revitalisering bekijken we de mogelijke inzet van een bosmakelaar en kijken we hoe de provincie haar (wettelijke) instrumenten zodanig kan inzetten dat deze maximaal bijdragen aan de opgaven. En ook voor revitalisering haken we aan bij lopende GGA-processen, waarvan de bosopgave deel uitmaakt. Ook laten we revitalisering van bossen opnemen in het NPLG-gebiedsprogramma.

MONITORING

We stellen jaarlijks een rapportage op over de voortgang van de revitalisering van bestaande bossen.

4.4 DOEL 4: BEHOUD EN BESCHERMING VAN (KWETSBARE) SOORTEN

De natuur is opgebouwd uit diverse ecosystemen. De schakels in deze ecosystemen zijn allemaal noodzakelijk voor een gezonde en toekomstbestendige fysieke leefomgeving. Bescherming van de biodiversiteit - ook buiten de natuurgebieden - is van belang om de kwetsbare onderdelen van de ecosystemen te ondersteunen, zodat het gehele stelsel in stand kan blijven.

In het kader van het Natuurpact zijn afspraken gemaakt over het behoud van kwetsbare soorten, ook buiten het NNB, die een bijdrage leveren aan de robuuste werking van het NNB. Maatregelen zijn gericht op de instandhouding van de kwetsbare soorten die voorkomen op de prioritare en rode lijstsoorten van Noord-Brabant. Het gaat daarbij om maatregelen in de leefgebieden die niet al door andere maatregelen worden gedekt (zoals Natura 2000-leefgebieden bij Doel 2). Onze wettelijke taken op het gebied van bescherming van gebieden en soorten helpen ons onze doelen te bereiken. Die taken leiden tot beleidsontwikkeling en uitvoering op het gebied van soortenbescherming, faunabeheer, houtopstanden en invasieve exoten.

Invasieve exoten vormen een bedreiging voor veel van de genoemde doelen doordat ze inheemse populaties van kwetsbare en bedreigde soorten wegconcurreren. Als we (potentieel) invasieve exoten te laat signaleren, kan dat leiden tot hoge beheerkosten om populaties kwetsbare soorten in stand te houden. De kosten van schade aan fauna en preventieve maatregelen nemen ontoelaatbaar toe.

Naast onze bestaande taken en activiteiten die in deze paragraaf zijn benoemd, geven we ook via de pijler natuurinclusief een verdere impuls aan de bescherming van de biodiversiteit in het landelijk en stedelijk gebied (doelen 8 en 9).

BEHOUD KWETSBARE SOORTEN (NATUURBEHEER)

In 2030 zijn de kwetsbare soorten buiten de Natura 2000-gebieden minimaal behouden, vergeleken met 2022.

Outcome indicator

- Voorkomen en verspreiding van kwetsbare en prioritaire soorten.
- Aantal nieuwe faunapassages. In 2030 zijn 200 (ten opzichte van 2022) van de 715 nog aan te leggen faunapassages in de provincie aanwezige wegen en kanalen aangelegd, zoveel mogelijk gelijktijdig met het reguliere onderhoud van deze wegen.

Op te leveren resultaten tot en met 2027

- In 2023 is de subsidieregeling Biodiversiteit en Leefgebieden (inclusief maatregelenkaart) herijkt op basis van een evaluatie van behaalde resultaten, is de (financiële) restopgave voor het leefgebiedenbeleid geconcretiseerd en zijn voor de openstelling prioriteiten gesteld binnen het beschikbare budget.
- Tot 2027 zijn jaarlijks de subsidies verstrekt ten behoeve van het instandhouden van populaties van kwetsbare soorten.
- In 2023 is een voortgangsregistratiesysteem voor het leefgebiedenbeleid operationeel.
- We hebben ervoor gezorgd dat de versnipperende werking van (vaar)wegen in Brabant is verminderd door de aanleg van faunapassages. De jaarlijks nog aan te leggen faunapassages in provinciale wegen zijn gekoppeld aan de onderhoudsplanning van de provinciale wegen.

- Jaarlijks heeft de subsidiëring voor gemeenten en waterschappen plaatsgevonden om hen te stimuleren faunapassages aan te leggen, te onderhouden en beheren in de infrastructuur waar zij verantwoordelijk voor zijn.
- We hebben de kansen voor extra middelen uit de landelijke programma's benut.
- Eind 2027 hebben we de voorbereidingen gestart voor een nieuwe knelpuntenanalyse faunapassages.

! WAT GAAN WE HIERVOOR DOEN?

Via de subsidieregeling Biodiversiteit en Leefgebieden subsidiëren en stimuleren we het nemen van maatregelen van de maatregelenkaart door natuur beherende organisaties, soortenorganisaties, grondeigenaren en agrarische collectieven. We herijken samen met onze partners de maatregelenkaart op basis van eerdere resultaten en vullen die zo nodig aan met nieuwe kwetsbare soorten. Waar nodig stellen we de subsidieregeling bij op basis van de ervaringen. We stimuleren partijen om de maatregelen van de maatregelenkaart in uitvoering te nemen.

De landelijke wens om VHR-soorten buiten de Natura 2000-gebieden mee te laten wegen bij de bepaling van de gunstige staat van instandhouding biedt kansen voor extra middelen daarvoor uit de landelijke programma's. Waar mogelijk benutten we deze kansen.

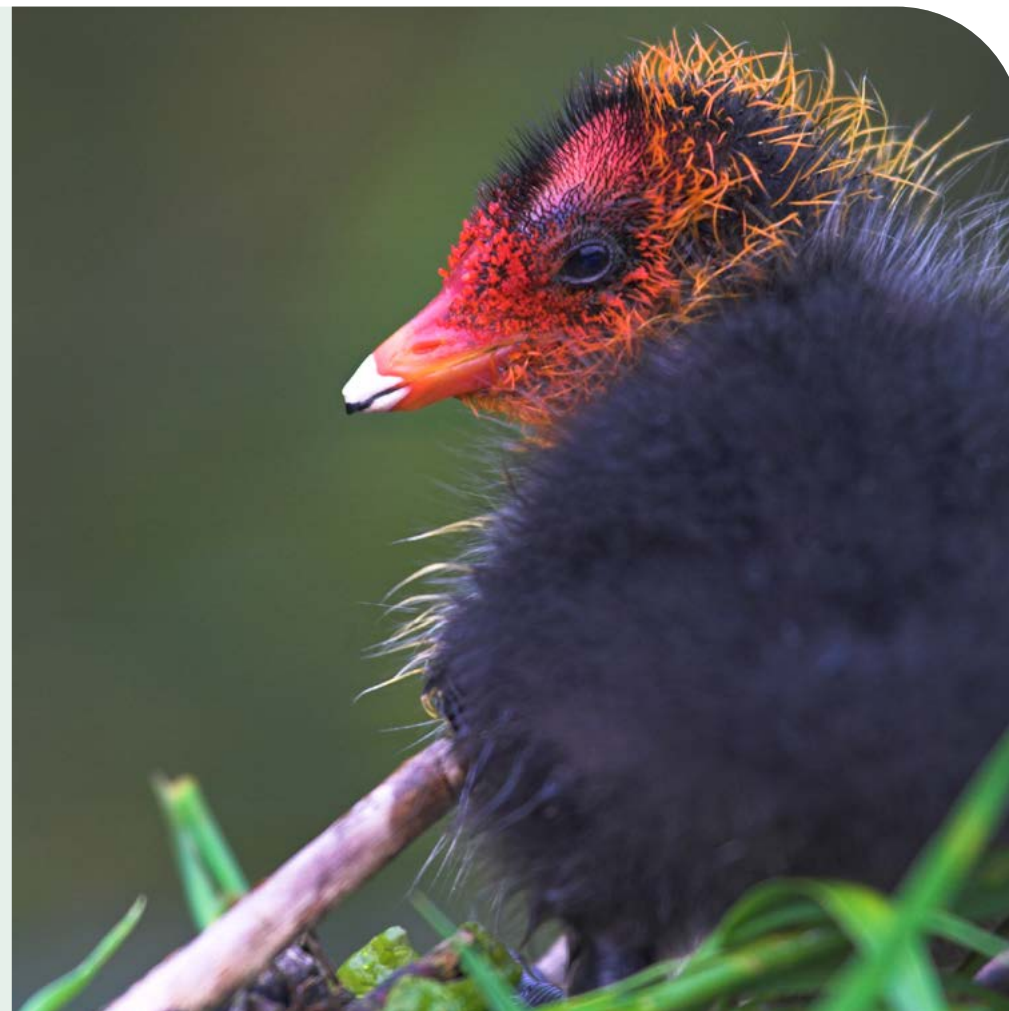
We leggen faunapassages aan bij het reguliere onderhoud van onze provinciale (vaar)wegen. Dat doen we in samenwerking met de collega's die de provinciale infrastructuur beheren. Rijk, gemeenten en waterschappen hebben als eigenaar van infrastructurele werken een eigen verantwoordelijkheid om deze waar nodig te voorzien van faunapassages. We spreken hen daarop zo nodig aan en helpen daarbij met kennis en eventuele subsidies. We vragen het Coördinatiepunt Landschapsbeheer en de werkeenheid PONG dit te agenderen bij gemeenten en waterschappen en ze hierbij te faciliteren.

Bij de aanleg van nieuwe infrastructuur worden voor de wettelijke soorten, landschappelijke inrichting en ecologisch bermbeheer als ontwerpogave meegenomen. De wegberm heeft met name een verkeerskundige functie met focus op verkeersveiligheid en doorstroming. Daarnaast dragen we ook bij aan natuurinclusiviteit en biodiversiteit wanneer dat mogelijk is. Dit past ook binnen de doelen van de pijler natuurinclusief. De wegbeheerder heft in principe zelf de resterende ontsnipperingsknelpunten voor de wettelijke soorten op.

Elk jaar organiseren we een symposium waarin de resultaten van de projecten worden gedeeld. Ook dat doen we in verbinding met de andere twee pijlers als het gaat om de bescherming van biodiversiteit en de bijdrage van onze partners, maar ook de vele vrijwilligers.

MONITORING

We stellen een monitoringsplan op om de ontwikkelingen te volgen en om te kunnen rapporteren over VHR-soorten buiten de Natura 2000-gebieden. We brengen daarin alle monitoring samen, omdat de resultaten niet los van elkaar te zien zijn. Dit sluit aan bij landelijke ontwikkelingen voor de monitoring van de VHR-doelen. Het is de bedoeling om een complete VHR-monitor in te richten, waardoor de VHR-soorten en habitattypen zowel binnen als buiten de Natura 2000-gebieden gemonitord worden.

Jaarlijks monitoren we de stand van de biodiversiteit. In 2024 is een monitoringsplan op basis van het Landelijke Programma Natuur operationeel. In de Voortgangsrapportage Natuur rapporteren we jaarlijks over de toestand en trends van de soorten en ecosystemen. Vierjaarlijks rapporteren we dan specifiek voor Brabant in de Toestand van de Natuur over de toestand en trends van soorten en ecosystemen. We onderzoeken de mogelijkheden voor een monitoringsprogramma naar het functioneren van faunavorzieningen.

BEHOUD KWETSBARE SOORTEN (UITVOEREN MAATREGELEN)

De biodiversiteit is ieder jaar beter beschermd door beleidsontwikkeling en -uitvoering op het gebied van soortenbescherming, faunabeheer, houtopstanden en invasieve exoten.

Outcome indicator

- Voorkomen en verspreiding van invasieve exoten.
- Voorkomen en verspreiding van kwetsbare soorten.
- Aantal SoortenManagementPlannen.
- Omvang faunaschades.

Op te leveren resultaten tot en met 2027

- Jaarlijks is uitvoering gegeven aan het plan van aanpak invasieve exoten.
- Aanvragen van subsidies voor de (gezamenlijke) aanpak van invasieve exoten en faunaschadepreventie zijn beoordeeld en toegekend.
- Faunaschades zijn zoveel mogelijk voorkomen door goede preventie en verantwoord faunabeheer.
- Jaarlijks is het natuurbeschermingsbeleid (soortenbescherming, faunabeheer, houtopstanden) doorontwikkeld en vastgesteld. In 2023 zijn deze thema's klaar voor invoering van de Omgevingswet.
- In 2023 is het nieuwe faunabeheerplan van de Faunabeheereenheid Noord-Brabant ter goedkeuring voorgelegd aan Gedeputeerde Staten.

WAT GAAN WE HIERVOOR DOEN?

We actualiseren het plan van aanpak invasieve exoten als daar aanleiding voor is, bijvoorbeeld als de Europese Unielijst wijzigt. Daarnaast stellen we prioriteiten vast voor de aanpak van invasieve exoten door de provincie en stellen we een subsidieregeling open voor de bestrijding van invasieve exoten. Voor een adequate aanpak van invasieve exoten is de provincie mede afhankelijk van waarnemingen van derden. Voor snelle bestrijding soorten die volgens de lijst van de EU niet in Brabant thuis horen is het belangrijk dat waarnemingen snel op de goede plek terechtkomen. Grondeigenaren zijn zelf verantwoordelijk voor de bestrijding en beheersing van invasieve exoten op hun terrein wanneer deze voor overlast zorgen of samenvallen met de wettelijke taken van de grondeigenaar.

Het natuurbeschermingsbeleid voor soortenbescherming, fauna en houtopstanden ontwikkelen we door en laten we vaststellen door GS. We stimuleren gemeenten en woningbouwcorporaties om soortenmanagementplannen op te stellen voor de soorten die als gevolg van de energietransitie een risico lopen. We kijken waar de pre-smp-methodiek, zoals ontwikkeld en toegepast in Utrecht, toepasbaar is in Noord-Brabant. Zie hiervoor ook pijler 2 bij het doel 'versterking biodiversiteit in het stedelijk gebied'.

Op basis van monitoring bepalen we of aanpassing van het faunabeleid nodig is. Ook kijken we of de vorm van de rapportage over schadesoorten moet worden aangepast en of we het beleid voor tegemoetkoming in de kosten bij faunaschade moeten aanpassen. Uitgangspunt hierbij is kostenbeheersing, wegens de toenemende kosten die ten laste komen van de basistaak van natuurrealisatie en -beheer.

We werken mee aan de Roadmap Afrikaanse Varkenspest van het ministerie van LNV. We faciliteren de Faunabeheereenheid Noord-Brabant met een begrotingssubsidie en toetsen het faunabeheerplan aan ons beleid. Voor houtopstanden werken we aan een uitvoeringsregeling kapverbod om de kwaliteit van de natuur te verbeteren. Jaarlijks leveren we input voor de opdrachten aan de uitvoerende diensten, zoals de Omgevingsdienst Brabant Noord, BIJ12 en voor de subsidie aan de Faunabeheereenheid Noord-Brabant.

MONITORING

Elke drie jaar wordt provincie breed een financiële rapportage opgesteld om inzicht te geven in de kosten die gepaard gaan met de bestrijding van invasieve exoten. Zes jaarlijks wordt op landelijk niveau een voortgangsrapportage opgesteld ten aanzien van de bestrijding van invasieve exoten. Jaarlijks wordt gerapporteerd over de faunaschades.

4.5 DOEL 5: **BASISVOORWAARDEN OP ORDE: LUCHT-, WATER- EN BODEMKWALITEIT**

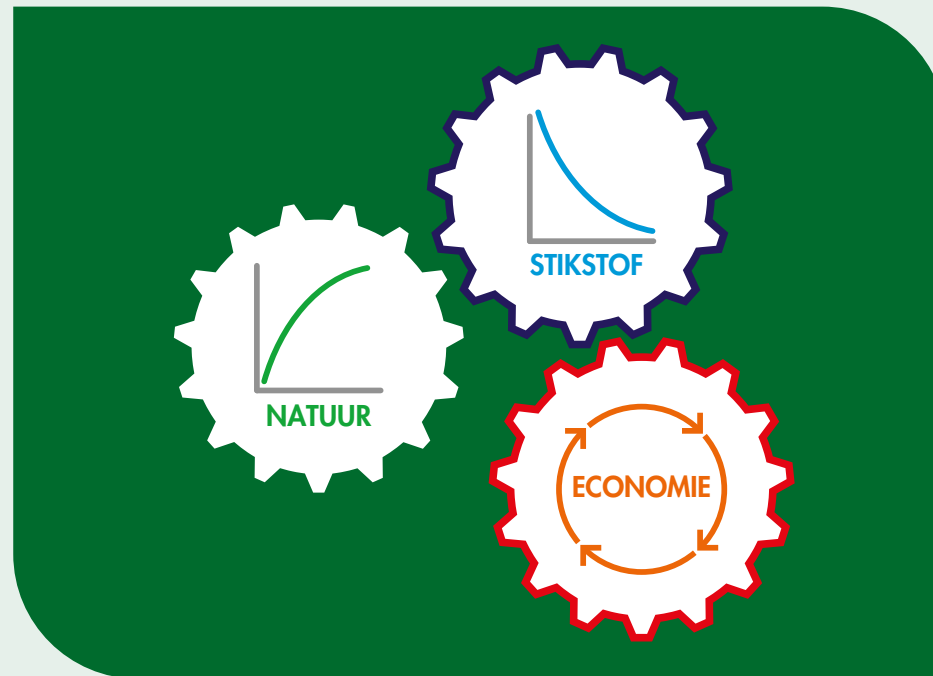
Net zoals de mens afhankelijk is van een goede kwaliteit van de fysieke leefomgeving, is de natuur dat ook. Natuur en biodiversiteit kunnen niet voortbestaan en zich ontwikkelen zonder een goede lucht-, water- en bodemkwaliteit. Diverse natuurambities zijn niet realiseerbaar door externe factoren zoals de kwaliteit van lucht, water en bodem. Ook hebben we te maken met hogere beheerkosten als lucht, water en bodem niet op orde zijn. De resultaten voor de basisvoorwaarden worden voor het grootste deel via andere provinciale programma's bereikt en van daaruit ook gemonitord. Het is van belang dat de benodigde maatregelen in deze programma's worden opgenomen.

Door natuurdoelstellingen in de basis te integreren in het stikstof-, klimaat-, energie-, milieu-, landbouw- en woningbeleid vergroten we de doelmatigheid en doeltreffendheid van het natuurbeleid. Dit resulteert in versnelling en intensivering van het behalen van de provinciale natuurdoelen. Dit komt terug onder de volgende pijler, via de Brabantse Agenda Natuurinclusief die de basis levert voor een natuurinclusieve samenleving waarin de basisvoorwaarden op orde zijn.

Er wordt op dit moment al op diverse manieren invulling gegeven aan het versterken van natuur en biodiversiteit in provinciale programma's. Concrete resultaten worden bereikt via onder meer het Beleidskader Landbouw en Voedsel en de vastgestelde uitvoeringsprogramma's, het Regionaal water en bodemprogramma (RWBP) en het programma Milieu.

Vanuit de wet Natuurbescherming sturen we op een verminderde uitstoot van stikstof door middel van aangescherpte stalemisatie-eisen die vastgelegd zijn in de Brabantse Interim Omgevingsverordening (IOV). Het natuurbeleid voor de basisvoorwaarden op orde heeft hier veel verbinding met de Brabantse Ontwikkelaanpak Stikstof (BOS) en het beleidskader Landbouw & Voedsel.

Vanuit het programma Natuur wordt hierdoor een concrete bijdrage geleverd aan de Brabantse Ontwikkelaanpak Stikstof.

De Brabantse Ontwikkelaanpak Stikstof heeft als doel de stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden sterker te maken. De aanpak maakt het mogelijk te werken aan instandhoudingsdoelen voor de natuur, stikstofdepositie vanuit alle sectoren omlaag te brengen en economische en maatschappelijke ontwikkelingen mogelijk te maken. Deze drie onderdelen zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Zonder het ene draait het andere niet, is het geheel niet houdbaar, of op zijn minst zeer kwetsbaar. Voor ontwikkelingen die passen in Brabant verlenen we zo snel als mogelijk weer vergunningen, zonder dat als gevolg van die ontwikkelingen meer stikstof in de natuur belandt. In 2023 zijn de eerste resultaten van de gebiedsgerichte aanpak stikstof merkbaar en is de daling van stikstofuitstoot ingezet. In 2030 zijn natuurgebieden ingericht en is de biodiversiteit zich duidelijk aan het verbeteren. We gaan duurzamer om met grondstoffen en natuurlijke bronnen. Minimaal de helft van de stikstofgevoelige natuurhectaren is niet langer overbelast door stikstof. In 2050 voldoet de kwaliteit van de leefomgeving ruim aan wettelijke minimumeisen. De biodiversiteit is op orde, de lucht- en waterkwaliteit voldoet en de bodem is vitaal.

BASIS OP ORDE (WATER, BODEM, LUCHT)

In 2030 zijn de emissie en depositie van stikstof in Noord-Brabant afgenomen tot een niveau zoals Rijk en provincie dat in het kader van het NPLG zijn overeengekomen.

Outcome indicator

- Emissie en depositie van stikstof. Dit wordt aangestuurd vanuit het programma Stikstof.

Op te leveren resultaten tot en met 2027

- Programma Natuur werkt aan reductie van emissie van stikstof middels het beleid op stalemissie-eisen, wat vastgelegd is in de Interim Omgevingsverordening (IOV) en levert daarmee ook een concrete bijdrage aan de Brabantse Ontwikkelaanpak Stikstof.
- We leveren, waar nodig, een concrete bijdrage aan uitvoeringsprogramma's die bijdragen aan het op orde brengen van de basisvoorwaarden.

WAT GAAN WE HIERVOOR DOEN?

De provincie is bevoegd gezag op grond van de Wet Natuurbescherming. Daarnaast is ze verantwoordelijk voor beleid voor natuur en de uitvoering daarvan. De provincie is ook aan zet als het gaat om eigen ruimtelijke en economische ontwikkelingen te realiseren en daar richting aan te geven. Dat doen we met beleidskaders, via afspraken met onze partners en met regelgeving. We hanteren daarvoor een brede aanpak: programma-, portefeuille- en sectoroverstijgend.

Landelijk, provinciaal, regionaal en op gebiedsniveau werken we samen aan de ontwikkelaanpak stikstof. De uitvoering van de Brabantse Ontwikkelaanpak Stikstof vindt op provinciaal niveau plaats vanuit het programma Stikstof. Vanuit het programma Natuur leveren we een bijdrage aan de uitvoering van de Brabantse Ontwikkelaanpak Stikstof. Onder andere middels het opstellen van de Natuurdoelanalyses, die belangrijk inzicht geven in de stand van zaken van de Natura 2000-gebieden, onder andere op het gebied van stikstofbelasting. Daarnaast voeren we Natura 2000-herstelmaatregelen uit, zoals beschreven in hoofdstuk 4.2.

MONITORING

Over de voortgang wordt gerapporteerd door middel van de voortgangsrapportage in het kader van de Brabantse Ontwikkelaanpak Stikstof.

05. BRABANT NATUUR- INCLUSIEF

IN 2030...

leven we met meer natuur om ons heen: waar we wonen, werken, recreëren en ons verplaatsen. Door voldoende volume van het groen in steden en op het platteland heeft de natuur een goede basiskwaliteit. De basisvoorwaarden voor het halen van de natuurdoelen zijn verbeterd, doordat de kwaliteit van Brabantse water, bodem en lucht beter is. Natuur biedt kansen en draagt positief bij aan andere maatschappelijke opgaven zoals de energietransitie, de verstedelijkingsstrategie, vrijetijdseconomie en de brede welvaart. Biodiversiteit en natuur zijn verweven met alle maatschappelijke doelen, en zitten in ons denken en doen als samenleving.

Wat gaan we doen tot en met 2027?

Deze pijler richt zich op het landelijk en stedelijk gebied buiten onze Brabantse natuurgebieden (pijler 1). Hiervoor staan met name ook andere provinciale programma's en andere partijen aan de lat. Om de doelstelling van een Brabantbreed herstel van de biodiversiteit te bereiken is het, naast het investeren in bescherming en ontwikkeling van onze natuurgebieden (NNB) noodzakelijk om ook in het landelijk en stedelijk gebied een verdere stevige impuls te geven aan herstel van biodiversiteit. Dus bovenop de (bestaande) maatregelen en activiteiten die al onder pijler 1 zijn genoemd.

Deze impuls zal ten dele komen van maatregelen uit deze uitvoeringsagenda, maar tegelijkertijd is er het besef dit ontoereikend is om de gewenst omslag van achteruitgang naar herstel van biodiversiteit te maken. Er is een grotere transitie nodig, naar een meer klimaatrobust Brabant met multifunctioneel, water- en groeninclusief landgebruik. Een natuurinclusief Brabant gericht op alle relevante onderdelen van de samenleving: landbouw, water, energie, vrijetijdseconomie, de stad, de financiële sector, infrastructuur, bouw, gezondheidszorg, onderwijs en cultuur. Deze transitie is noodzakelijk om aan onze doelstelling tot behoud en versterking biodiversiteit Brabantbreed invulling te kunnen geven. De samenhang tussen de pijler Natuurinclusief en andere provinciale programma's is dan ook groot. Een provinciebrede benadering van natuurinclusief ontwikkelen, bouwen en ondernemen is nodig, zoveel mogelijk in samenhang met de doelen voor klimaatadaptie en circulariteit. Daarvoor stellen we een Brabantse Agenda Natuurinclusief op, waarmee we de natuurdoelstellingen integreren in de domeinen die van invloed zijn op de fysieke leefomgeving.

We gaan tegelijkertijd door met de versterking van natuur in ons landelijk en stedelijk gebied. We gaan ervoor zorgen dat dat minimaal 10% van het landelijk gebied bestaat uit groenblauwe dooradering. Sloten, hagen, houtwallen en bomenrijen zijn onmisbaar voor de biodiversiteit en beleving van het landschap. We zetten er samen met gemeenten, waterschappen, inwoners, vrijwilligers en bedrijven op in waardevolle landschapselementen te herstellen, passend bij het aanwezige landschap. We leggen ook nieuwe landschapselementen aan. Wanneer de kwaliteit van het landschap in het buitengebied niet verbetert, neemt de biodiversiteit verder af en komen de leefomgeving, het vestigingsklimaat en de mogelijkheden voor recreatie en toerisme verder onder druk te staan.

Natuur is ook belangrijk voor het stedelijk gebied als woon-, werk- en leefgebied. Een groenere en meer natuurlijke omgeving draagt niet alleen bij aan een hogere biodiversiteit in de stad maar zorgt tevens voor een aanzienlijke reductie van hitte en draagt aantoonbaar bij aan een gezondere leefomgeving.

De vergroening van de stad sluit één op één aan bij plannen en acties voor klimaatadaptatie en wateropvang in de stad en kan het draagvlak voor deze transitie helpen verbreden en de effectiviteit helpen versterken.

De opgave is ook om ervoor te zorgen dat de bouw van nieuwe woningen in Brabant tevens een impuls geeft aan natuurinclusief ontwerpen en bouwen. De bouwsector zet zelf ook al stappen en de opgave is om deze te versterken. Dit kan ook inhoud krijgen door natuurinclusiviteit te borgen in aanbestedingen of door het maken van afspraken over normen voor vergroening.

Ook buitenstedelijk vraagt de verstedelijkingsopgave om een versterking van groenblauwe structuren, om een verbeterde ontsluiting naar natuurgebieden en het versterken van overgangen tussen stad en landelijk gebied.

Onze doelen voor een natuurinclusief Brabant

DOEL 6

Opstellen Brabantse Agenda Natuurinclusief.

DOEL 7

Versterken biodiversiteit in het landelijk gebied.

DOEL 8

Versterken biodiversiteit in het stedelijk gebied.

Praktijkvoorbeeld: natuurinclusief bouwen

Natuurinclusief bouwen wordt de standaard voor steeds meer nieuwbouwprojecten in Brabant. In vele Brabantse dorpen en steden zijn al aansprekende projecten gerealiseerd, zowel klein als grootschalig. Projecten zoals 'Dakenstroom' in Kaatsheuvel, de woonwijk Berckelbosch in Eindhoven, illustreren dat gemeenten, woningbouwcorporaties en óók de bouwsector zelf natuurinclusief bouwen steeds meer als vanzelfsprekend uitgangspunt kiezen bij nieuwbouw en renovatie. Door natuurinclusief te bouwen is het mogelijk gezonde en aantrekkelijke steden en dorpen te realiseren. Ook de Oude Leijerveer in Tilburg is een voorbeeld van een nieuwbouwwijk waar natuur in de hoofdrol staat. Deze nieuwbouwwijk ligt in een beekdal en is gebouwd vanuit een natuurinclusief perspectief op soortenbescherming. Zo zijn er voldoende verblijfplaatsen gerealiseerd voor gierzwaluwen en vleermuizen en is er gekozen voor halfbestrating voor parkeerplaatsen, waardoor water direct de bodem in kan lopen. Het resultaat is een groene wijk die niet alleen een prettige leefomgeving biedt aan haar bewoners, maar ook aan beschermde soorten.

5.1 DOEL 6: **OPSTELLEN BRABANTSE AGENDA NATUURINCLUSIEF**

Practise what you preach: er wordt op dit moment op diverse manieren invulling gegeven aan het borgen van natuurbeleid en het versterken van biodiversiteit in Brabantse beleidsprogramma's. Vanuit verschillende beleidskaders zijn we met het thema natuurinclusiviteit al actief bezig en daarmee gaan we door. Als provincie zetten we de lopende activiteiten voort over verankering van natuur in de Brabantse programma's en we gaan deze intensiveren. Tegelijkertijd gaan we aan de slag met de Brabantse Agenda Natuurinclusief. Deze agenda levert de basis voor een natuurinclusieve samenleving: een samenleving waarin de natuur wordt gezien als basis van onze gezondheid en economie, waarin natuurwaarden worden versterkt en de positieve kracht van natuur wordt benut.

We sluiten aan bij landelijk en Europees beleid zoals het Nationaal Programma Landelijk Gebied, de landelijke Agenda Natuurinclusief, de Green Deal, de biodiversiteitsstrategie, de 'boer-tot-bordstrategie' en vergroening van het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid.

De Brabantse Agenda Natuurinclusief werken we verder uit in specifieke actieplannen voor Brabant. Deze agenda zal een dynamisch en groeiend instrument worden; het gaat om een beweging (naar een natuurinclusieve samenleving) en dus zal de agenda moeten meebewegen en inspringen op kansen. De agenda werkt zo toe naar natuurinclusief Brabant in 2050. Insteek hierbij is dat we natuur breder zien dan alleen de natuur in de natuurgebieden. We willen natuur herstellen in de volle breedte, ze verbindt onze steden en het landelijk gebied.

NAAR EEN BRABANTSE AGENDA NATUURINCLUSIEF

In 2030 is er een gedeelde basis voor een 'Natuurinclusief Brabant' en zijn de domeinen van natuurinclusieve samenleving uitgewerkt in specifieke actieplannen per domein voor Brabant.

Met de Brabantse Agenda Natuurinclusief markeren we dat de natuur in Nederland niet verder achteruit mag gaan in kwantiteit, kwaliteit en diversiteit. De natuur moet zich herstellen tot gezonde, veerkrachtige systemen. Vanaf de vaststelling van de agenda moet herstel worden meegenomen in plannen en uitvoering.

Outcome indicator

- Aantal actieplannen in uitvoering.

OP TE LEVEREN RESULTATEN TOT EN MET 2027

- We hebben van alle provinciale beleidsprogramma's in 2023 in beeld gebracht waar aanknopingspunten liggen voor versterking van een Natuurinclusief Brabants beleid.
- In 2023 hebben we samen met andere betrokken beleidsvelden en stakeholders een startbijeenkomst Brabantse Agenda Natuurinclusief georganiseerd.
- In 2024 hebben we een Brabantse Agenda Natuurinclusief opgesteld en vastgesteld.
- In 2027 zijn alle actieplannen in uitvoering.

WAT GAAN WE HIERVOOR DOEN?

Samen met onze maatschappelijke partners werken we in 2023 toe naar een Brabantse Agenda Natuurinclusief. We inventariseren samen met hen waar versterking van natuurinclusief beleid uit verschillende maatschappelijke domeinen het meest kansrijk is. We organiseren een startbijeenkomst met diverse partijen.

In de Brabantse Agenda Natuurinclusief staan concrete acties op alle domeinen uit de landelijke Agenda Natuurinclusiviteit. De agenda zal een dynamisch en groeiend instrument worden.

Voor het opstellen van deze agenda sluiten we aan bij landelijke initiatieven (LNV, IPO). Het streven is gericht op het vaststellen van deze agenda in 2024. De agenda bevat concrete Brabantse acties op alle domeinen van de landelijke Agenda Natuurinclusief 1.0. Deze concrete acties zijn opgesteld in samenspraak met externe partners, zoals agrariërs en collectieven, bedrijfsleven, andere overheden, etc.

MONITORING

Om de voortgang te volgen, hebben we een domein overstijgende monitoring nodig. Daarbij moeten we ook de landelijke ontwikkelingen volgen. Dit wordt meegenomen bij de (door)ontwikkeling van het integrale monitoringsprogramma (zie ook hoofdstuk Monitoring).

5.2 DOEL 7: **VERSTERKEN BIODIVERSITEIT IN HET LANDELIJK GEBIED**

Om de achteruitgang van biodiversiteit in het landelijk gebied tot stilstand te brengen en om te buigen naar vooruitgang is een transitie van ruimtegebruik in het buitengebied noodzakelijk. Het programma Natuur levert, door de aanleg en het beheer van het Natuurnetwerk Brabant en ecologische verbindingzones, door de forse impulsen voor natuurinclusieve landbouw (subsidies agrarisch natuurbeheer), door uitvoering van het Actieplan Brabantse Bomen en door de ondersteuning van vrijwilligers, al een grote bijdrage aan de versterking van de kwaliteit van het landschap. Onze inspanningen in deze pijler richten zich op het realiseren van meer landschapselementen, die uiteindelijk gezamenlijk optellen tot 10% groenblauwe dooradering. Daarmee verhogen we de landschappelijke kwaliteit en diversiteit van het Brabantse landschap. Bovendien dragen we zo bij aan het halen van de Europese verplichtingen voor biodiversiteit, en de opgaven voor klimaat en schoon water.

Ook leveren we een belangrijke bijdrage aan natuurinclusieve landbouw door via het SNL, agrarisch natuurbeheer subsidies te verstrekken voor maatregelen die bijdragen aan het versterken van de biodiversiteit in het landelijk gebied. We sluiten aan bij het Aanvalsplan Landschap. Daarin is aangegeven hoe groenblauwe dooradering van het landelijk gebied met 10% gebiedseigen landschapselementen kan worden gerealiseerd.

VERSTERKEN BIODIVERSITEIT LANDELIJK GEBIED

In 2030 is er een positieve trend voor biodiversiteit in het landelijk gebied. In 2030 bestaat minimaal 10% van het landelijk gebied uit groenblauwe dooradering.

Outcome indicator

- Percentage groenblauwe dooradering van het landelijk gebied. Op basis van de landelijke monitoringssystematiek.
- Percentage landschapselementen.
- Brabantse doelsoorten in landelijk gebied.

OP TE LEVEREN RESULTATEN TOT EN MET 2027

- We hebben inzichtelijk gemaakt wat de omvang is van de opgave om te komen tot 10% dooradering buiten het NNB.
- We weten dan waar kansen liggen in samenhang met de doelstellingen van het Rijk (NPLG) en wat de bijdrage of vraag is aan andere beleidsterreinen.
- In 2024 is duidelijk hoe en in hoeverre natuur- en landschapskwaliteit als sturend kader voor ruimtelijk beleid in de Omgevingsverordening kan worden opgenomen. Met andere programma's en de Brabantse gemeenten en waterschappen zijn afspraken gemaakt over de benodigde bijdrage die partijen hierbij leveren.
- We hebben initiatieven gestimuleerd en gefaciliteerd om met natuur tot andere vormen van bedrijfsvoering en nieuwe verdienmodellen te komen.
- In 2023 hebben we bepaald of we de huidige STILA-regeling al dan niet tijdelijk verlengen tot het moment dat er voldoende bekend is om een nieuwe landschapsregeling in te richten, samen met gemeenten, waterschappen en andere programma's in te richten.

- In 2027 wordt het natuurbeheerplan (buiten het natuurnetwerk) aangepast aan de mogelijke nieuwe voorwaarden van het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid.

WAT GAAN WE HIERVOOR DOEN?

Als eerste verschaffen we inzicht in wat de opgave betekent om 10% groenblauwe dooradering en biodiversiteit in Brabant te realiseren. Als programma Natuur werken we hiervoor samen met andere provinciale programma's (water, landbouw en voedsel, ruimte, infra) om dit te realiseren. Om de transitie van het landelijk gebied te laten slagen, zetten we kennis uit het programma Natuur in en faciliteren we het instrumentarium.

Daarbij sluiten we aan bij lopende trajecten, zoals de gebiedsgerichte aanpak, het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) en het Aanvalsplan Landschap, het Nationaal Strategisch Plan (GLB) en de Brabantse Omgevingsvisie.

We verkennen hoe en in hoeverre natuur- en landschapskwaliteit als sturend kader voor ons ruimtelijk beleid in de Omgevingsverordening kan worden opgenomen. We stellen concrete doelen op voor wat we in de landschappen moeten bereiken om soorten in stand te houden: waar moeten leefgebieden aan voldoen?

We maken afspraken met gemeenten, waterschappen en andere programma's over hun bijdrage aan de dooradering in het landelijk gebied en over de ondersteuning en begeleiding van initiatieven. Daarvoor is het nodig dat alle partners hun ambitie met betrekking tot groenblauwe dooradering kenbaar maken.

Het ANLb is een belangrijk instrument om de (internationale) natuurdoelen te behalen. Daarnaast gebruiken we de Stimuleringsregeling Landschap Noord-Brabant (STILA). We houden vast aan de waardevolle samenwerking met de agrarische collectieven, waterschappen en de gemeenten en we kijken hoe we gezamenlijk nog beter onze doelen kunnen bereiken. Samen met het programma Landbouw en Voedsel gaan we boeren verder stimuleren tot ecologisch waardevol beheer, bijvoorbeeld door akkerranden in te zetten bij de eco-regeling. Samen met programma Infrastructurele projecten en gemeenten gaan we bermen ecologisch aantrekkelijker maken.

Eind 2023 loopt de huidige STILA-regeling af. In 2023 wordt er meer bekend over de landelijke ontwikkelingen rond groenblauwe dooradering en daarvoor benodigd instrumentarium. In 2023 bepalen we of we de huidige STILA-regeling al dan niet tijdelijk verlengen tot het moment dat er voldoende bekend is om een nieuwe landschapsregeling, samen met gemeenten, waterschappen en andere programma's.

We stimuleren Brabantse organisaties, ondernemers en particulieren om concrete maatregelen te nemen ter versterking van de natuur- en landschapskwaliteit. Hierin betrekken we ook de moties van Provinciale Staten 'Brabantse Bloemenpracht' en 'Stimuleren ondernemerschap in natuur'. Ook stimuleren we ondernemerschap in het landelijk gebied. Onder andere met deze inzet van middelen vanuit ANLB en onze landschapsstimuleringsregelingen leveren we een bijdrage aan de provinciale ambitie van 500 natuurinclusieve boeren in Brabant in 2030 en de 15% biologisch areaal in 2030.

We bepalen wat er, naast de eco-regelingen, ANLb, de GGA en het NPLG, nodig is om belangrijke populaties van kenmerkende Brabantse soorten van

het landelijk gebied veilig te stellen. Dit specifieke instrumentarium moet deels nog worden ontwikkeld. Ook kijken we hoe instrumentarium (beter) op elkaar aan te sluiten is. Het gaat om een samenspel tussen ruimtelijke ordening, grondinstrumentarium en subsidies. Op basis daarvan kunnen we betere afspraken maken met de agrarische collectieven (ANLb) en gemeenten (STILA) en kunnen we nagaan of er instrumentarium ontbreekt om de doelen te kunnen bereiken. De focus leggen we op de provinciale prioriteiten zoals biodiversiteit en bosaanleg. De regelingen kunnen inmiddels ook worden aangewend voor andere doelen, zoals voor water- en klimaatdoelstellingen en natuurinclusieve landbouw. Daarvoor is het nodig om (budget)afspraken te maken met andere provinciale beleidsprogramma's en de waterschappen.

We stimuleren en faciliteren initiatieven om met natuur tot andere vormen van bedrijfsvoering en nieuwe verdienmodellen te komen. We zullen als provincie nog meer de aansluiting zoeken met landelijke pilots en onderzoek (bijvoorbeeld via het Deltaplan Biodiversiteitsherstel). Het is noodzakelijk dat het niet bij pilots blijft, maar dat dit alles uitgroeit tot reguliere praktijk.

Met gemeenten en de omgevingsdiensten maken we afspraken over toezicht en handhaving op bestaande landschapselementen. Zo borgen we dat die elementen niet uit het landschap verdwijnen.

MONITORING

De voortgang van de groenblauwe dooradering monitoren we op basis van de landelijke monitoringssystematiek.

5.3 DOEL 8: **VERSTERKEN BIODIVERSITEIT IN HET STEDELIJK GEBIED**

Ook in het stedelijk gebied is er nog steeds sprake van een achteruitgang van biodiversiteit. Oorzaken hiervan zijn onder andere de versterking van de stad, klimaatontwikkelingen en maatregelen ten behoeve van het isoleren van huizen. De inspanningen richten zich primair op ondersteuning gemeenten en burger, met als doel ombuigen van de achteruitgang van de biodiversiteit naar een toename.

VERSTERKEN BIODIVERSITEIT STEDELIJK GEBIED

In 2030 is er een positieve trend voor biodiversiteit in het stedelijk gebied.

Outcome indicator

- Vogels van het stedelijk gebied als gidssoort.

OP TE LEVEREN RESULTATEN TOT EN MET 2027

- In 2023 is met programma Wonen, Werken en Leefomgeving verder verkend op welke wijze de verstedelijkingsopgave zowel binnen- als buitenstedelijk samen kan gaan met een noodzakelijke impuls voor groeneblauwe versterking.
- In 2023 is op het gebied van soortenbescherming binnen de bebouwde kom een gebiedsgerichte aanpak doorontwikkeld: in het bijzonder soortenmanagementplannen (SMP's).
- In 2023 aan een subsidieregeling opengesteld op het gebied van soortenbescherming.
- We hebben de acties uit pijler 3 uitgevoerd gericht op het verder vergroenen van de directe leefomgeving en het versterken van de beweging van vergroening (doelen pijler 3).

! WAT GAAN WE HIERVOOR DOEN?

Het herstel van biodiversiteit binnen de bebouwde kom is primair een taak van gemeenten. Gemeenten pakken momenteel al diverse acties op om, samen met burgers en bedrijven, biodiversiteitsherstel binnen de bebouwde kom op te pakken. De provincie richt zich met betrekking tot deze actie vooral op het verder ondersteunen van gemeenten en stimuleren van burgers. Diverse activiteiten zijn onder pijler 3 beschreven die zijn gericht op het verder vergroenen van de directe leefomgeving en het versterken van de beweging van vergroening. We zorgen dat deze activiteiten zijn uitgevoerd in de periode 2023-2027.

Daarnaast stimuleert de provincie binnen de bebouwde kom impulsen voor biodiversiteit door ook in en direct aan de stad te investeren in inrichting en beheer van het Natuurnetwerk Brabant en de aanleg van ecologische verbindingzones. Daarnaast wordt er incidenteel voor specifieke soorten en leefgemeenschappen die zeldzaam en bedreigd zijn, inrichtings- en beheermaatregelen beschikbaar gesteld voor het spoor van het Brabantse soorten en leefgebiedenbeleid.

In 2023 wordt met programma Wonen, Werken en Leefomgeving verder verkend op welke wijze de verstedelijkingsopgave zowel binnen- en

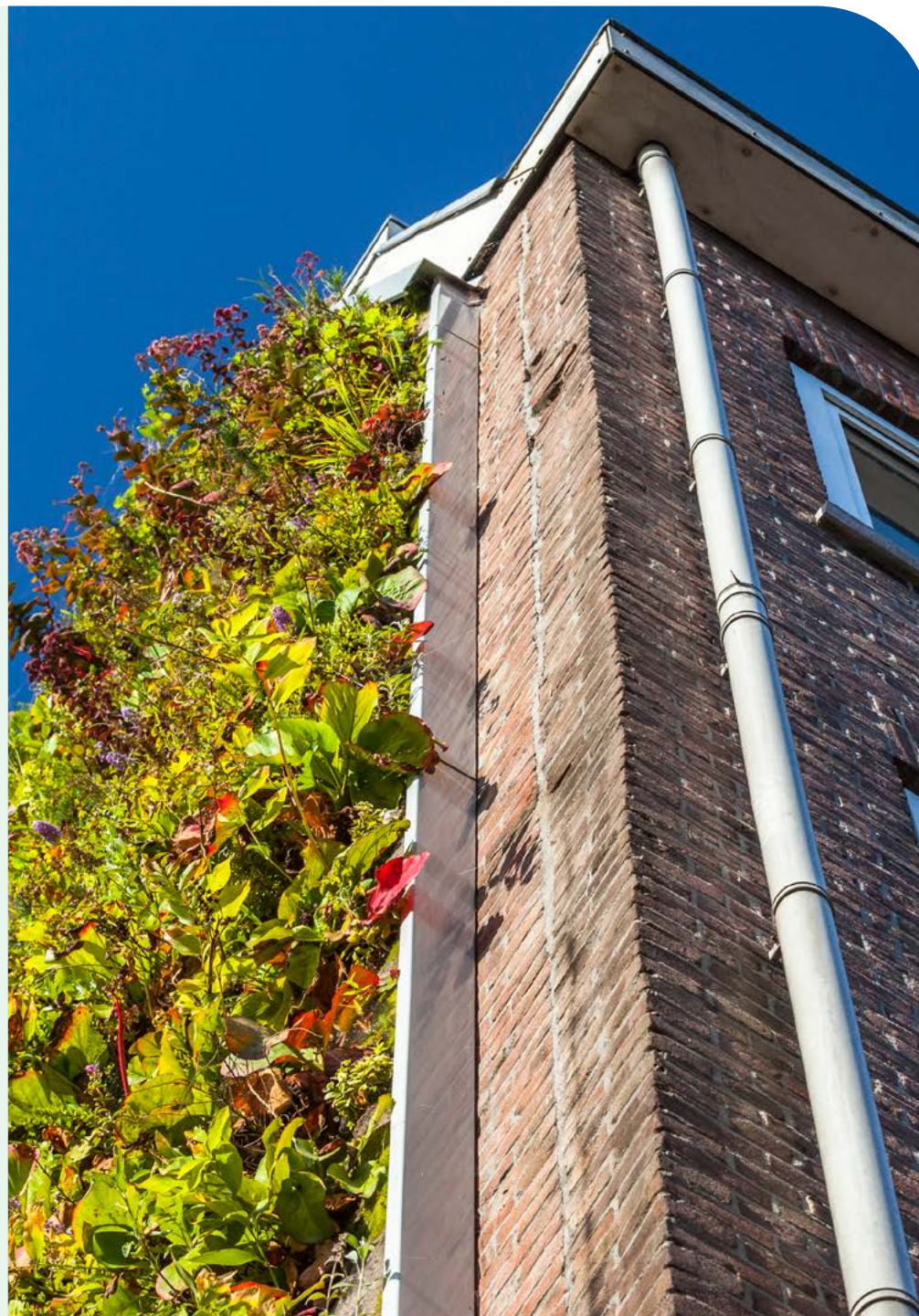
buitenstedelijk samen kan gaan met een noodzakelijke impuls voor groene blauwe versterking. Hierbij vindt een koppeling plaats met acties ten behoeve van klimaatadaptatie.

In 2023 is op het gebied van soortenbescherming binnen de bebouwde kom een gebiedsgerichte aanpak doorontwikkeld. Met name door het opstellen van soortenmanagementplannen (SMP's) voor soorten die door de energietransitie dreigen onder druk te komen staan. Daarvoor kijken we ook waar de pre-smp-methodiek, zoals ontwikkeld en toegepast in Utrecht, toepasbaar is in Brabant. Die methodiek zorgt dat er tijdens isolatiewerkzaamheden bij particulieren geen dieren worden gedood en dat dieren ook na isolatie voldoende verblijfplaatsen hebben. Gemeenten en woningbouwcorporaties zullen proactief aan de slag moeten met SMP's.

Juist ook met betrekking tot versterking van biodiversiteit binnen de stedelijke omgeving is betrokkenheid van burgers cruciaal is belangrijk. Door het bieden van inspiratie en goede communicatie kan de problematiek met betrekking tot natuur in de stad eigen worden gemaakt. Goede communicatie, het vertellen van verhalen en het laten zien van goede voorbeelden zorgt ervoor dat anderen ook middelen vrij maken. Organiseren van uitwisseling van goede voorbeelden, succesvolle aanpakken en communicatie-uitingen tussen de partners (gemeenten), maatschappelijke organisaties en burger(initiatieven) helpt het versterken van lokale netwerken.

MONITORING

Monitoren van de doelsoorten van het stedelijk gebied, in het bijzonder de vogels als gidssoort.

06. NATUUR VOOR EN DOOR BRABANDERS

IN 2030...

Worden natuur en biodiversiteit als essentieel gezien voor ons welzijn en onze brede welvaart, omdat er veel maatschappelijke uitdagingen het hoofd moeten worden geboden, zoals omschakeling naar duurzame energie, het water- en klimaatrobuust maken van de omgeving en het sluiten van kringlopen. Brabanders voelen zich verbonden met de natuur zowel in de stad als op het platteland. Naast het genieten en gebruiken van natuur, dragen zij daar zelf ook aan bij. Wederkerigheid is het nieuwe normaal. Natuur heeft een plek in de wijk, maar ook op afstand (natuurgebieden en aantrekkelijk landschap) waar Brabanders hun toevlucht kunnen zoeken. Het begrip 'natuur' is veel breder dan alleen groen en biodiversiteit. Het levert ook een bijdrage aan sociale kwaliteit, leefomgeving, vrije tijd en gezondheid. Vraagstukken vragen om een samenhangende en integrale benadering. Het aantal inwoners dat een bijdrage kan en wil leveren aan een groene(leef)omgeving is toegenomen. Door beheer van de natuur of door in de eigen omgeving zelf natuur en groen te realiseren. Naast inwoners dragen ook bedrijven bij aan de Brabantse natuur, vanuit een intrinsieke motivatie, het MVO-beleid, maatschappelijke betrokkenheid en op de lange termijn voor het behoud van grondstoffen.

Wat gaan we doen tot en met 2027?

De uitwerking en uitvoering van de pijler 'Voor en door Brabanders' doen we samen met de Brabanders. Dit is een intensief proces. We schrijven dit niet voor, maar maken hierover procesafspraken met partijen. Wij zien het als onze rol om dit te gaan organiseren en stimuleren en partijen daaraan te gaan verbinden om mee te doen. Dit vereist een intensieve samenwerking met de partners en gemeenten en een robuust budget.

Alle pijlers zijn onlosmakelijk verbonden met elkaar. 'Natuur voor en door Brabanders' draagt vanzelfsprekend bij aan de ambitie en de doelen van pijler 1 en 2 en vice versa. Op onverwachte plekken zijn koppelingen tussen burgers en natuurbeleid mogelijk. Maar ook koppelingen met andere beleidsterreinen, zoals gezondheid en landbouw. Bijvoorbeeld bij gebiedsgerichte aanpak samen met (maatschappelijke) organisaties en belanghebbenden natuur realiseren. In het kader van Agrarisch Natuurbeheer dragen boeren bij aan realisering of behoud van natuur(elementen) in het landelijk gebied. Tiny Forests en voedselbossen dragen bij aan het Actieplan Brabantse Bomen, zoals het Burgerboss van het GOB dat door burgers wordt gefinancierd. Het project 'het groene werklandschap bedrijventerreinen' stimuleert biodiversiteit op bedrijventerreinen. Veel beheer en onderhoud in natuur wordt gedaan met inzet van vrijwilligers, inzet van cliënten van GGZ-instellingen (groene GGZ's) etc. Daarmee dragen burgers (jong en oud), organisaties en bedrijven bij aan het realiseren of onderhouden van natuur vanuit de andere pijlers en vanuit andere beleidsterreinen.

Alle activiteiten dragen bij aan het vergroten van het natuurbewustzijn. Maatschappelijke groene betrokkenheid is het smeermiddel dat zorgt voor actie en draagvlak van natuurontwikkeling. Pijler 3 is een hefboom die zowel qua aantal betrokkenen als financieel een grote multiplier kent. Om burgers en bedrijven meer te laten bijdragen aan vergroening van de leefomgeving is het noodzakelijk dat men zich bewust wordt van het belang en de noodzaak van groen in de omgeving. Als men doordrongen is van het belang en het effect van vergroening en er is een duidelijk handelingsperspectief dan is men sneller geneigd daaraan zelf een bijdrage te leveren.

Onze doelen voor Natuur voor en door Brabanders

DOEL 9

Meer groen in de directe leefomgeving.

DOEL 10

Versterken van de beweging van vergroening.

Doel 9 en 10 zijn twee zijdes van dezelfde medaille en kunnen niet los van elkaar worden gezien.

Praktijkvoorbeeld: groene schoolpleinen

Het aanjaagprogramma Groene Schoolpleinen is een goed voorbeeld van het op gang brengen van een groene beweging en het stimuleren van initiatieven van onderop. Samen met gemeenten en een veelheid aan maatschappelijke partners zijn in de afgelopen jaren meer dan 350 schoolpleinen vergroend. Een groen schoolplein is niet alleen veel leuker voor kinderen, het is ook leerzaam, gezond, goed voor de biodiversiteit en het tegengaan van hittestress.

6.1 DOEL 9: MEER GROEN IN DE (DIRECTE) LEEFOMGEVING

Onder dit doel valt met name het stimuleren van fysiek groene initiatieven. Natuur en groen in de (directe) omgeving van de Brabanders draagt bij aan welzijn, welvaart, gezondheid, klimaatadaptatie en biodiversiteit. Burgers hebben in toenemende mate behoefte aan groen: als middel tegen hittestress, plekken om elkaar veilig ontmoeten, wandelen of sporten in het groen zonder in de auto te moeten zitten, geen angst voor natte voeten etc. We stimuleren dat meer inwoners, maatschappelijke organisaties, ondernemers, gemeenten, ontwikkelaars, corporaties en waterschappen meedoen om meer groen in de omgeving te creëren. We stimuleren ook vrijwilligers die aan natuurbeheer willen doen. We zorgen dat de Brabanders zich bewust zijn van dingen die ze zelf kunnen doen om hun omgeving groener te maken en meer natuur te creëren. We beginnen hier niet bij 'nul'.

Het is van belang om in beeld te brengen wat er al aan sociaal groene infrastructuur is. En om te zorgen dat we ook houden wat we al hebben: behouden van de basiskwaliteit; het bestendigen van de leefbaarheid. Hiervoor is een Actieplan Vergroening nodig, met een focus op toename van groen en het handelingsperspectief voor Brabanders. Verder bouwen we voort aan het vergroten van de gemeenschappelijke slagkracht. In 2024 is een provinciaal Actieplan Vergroening uitgebracht in samenwerking met gemeenten, woningbouwcorporaties en andere maatschappelijke organisaties. Het inspiratiedocument waarin de sociaal en groenblauwe dooradering van Brabant wordt weergegeven. De waarde van het BNNB is dat door groenblauwe activiteiten, initiatiefnemers, netwerken, e.d. inzichtelijk te maken er nieuwe netwerkorganisaties en samenwerkingen zullen ontstaan. Er is in 2027 uitvoering gegeven aan de provinciale activiteiten zoals opgenomen in het Actieplan Vergroening.

MEER GROEN IN DE (DIRECTE) LEEFOMGEVING

In 2030 is het aantal vierkante meters groen per gemeente in de bebouwde kom groter dan in 2023.

Outcome indicator

- Aantal m² groen per gemeente in de bebouwde kom.

OP TE LEVEREN RESULTATEN TOT EN MET 2027

- In 2023 is met de landelijke partners, IVN en Jantje Beton een actieplan 'In één schoolgeneratie (2030) een natuurrijk en gezond schoolplein bij iedere school' opgesteld.
- In 2023 is samen met onze partners in het Buurtnatuurnetwerk een overzicht opgesteld van (lopende) projecten rond vergroening, als basis voor het Actieplan Vergroening.
- In 2024 is het Actieplan Vergroening opgeleverd in samenwerking met onze partners.
- In 2027 zijn de provinciale activiteiten uit het Actieplan Vergroening uitgevoerd.

WAT GAAN WE HIERVOOR DOEN?

We bouwen voort op het traject 'Schoolplein van de toekomst', waarmee al 318 basis- én middelbare scholen hun terrein gezond, klimaatbestendig en natuurlijk avontuurlijk konden inrichten. In 2023 is met de landelijke partners, IVN en Jantje Beton een actieplan 'In één schoolgeneratie (2030) een natuurrijk en gezond schoolplein bij iedere school' opgesteld met onze huidige partners Waterschappen, Jong Leren Eten (JLE), Prins Bernard Cultuurfonds en IVN. En natuurlijk samen met de leerlingen, docenten, ouders, buurtbewoners en professionals.

We bouwen verder voort aan het traject van ondersteunen van kleine groene burgerinitiatieven, waarbij meer dan 200 burgerinitiatieven de handen uit de mouwen hebben gestoken om buurt te vergroenen en klimaatbestendig te maken.

De bestaande activiteiten worden verder versterkt en verbreed langs vier lijnen: stimuleren van groene initiatieven, ondersteunen van sterke netwerken, groene vrijwilligers en inspiratie en communicatie. Als provincie nemen we het initiatief om samen met interne en externe partners aan de slag te gaan met het opstellen van een Actieplan Vergroening. Als provincie stellen we daaruit voortvloeiend ook een eigen actieplan op met de acties en activiteiten die we in de periode

2023-2027 gaan oppakken en uitvoeren. We stimuleren de andere partners om dat ook te doen. We faciliteren dit proces en ontsluiten kennis en expertise.

In het Actieplan Vergroening werken we de volgende onderdelen uit:

- Bepalen van de uitgangssituatie: waar staan we nu, wat is nu (2023) de mate van vergroening/verstening per gemeente.
- Bepalen van een kansenkaart en gezamenlijke ambitie met de partners.
- Samen met partners nadenken over methodieken, samenwerking, instrumenten en budget over de realisatie van het doel om van een groene plek binnen 300 meter te halen (ook wat betreft het "aanboren" van andere financieringsbronnen).
- Afspraken maken over taken en rollen van iedere partner.

MONITORING

Samen met de partners bepalen hoe we de resultaten gaan monitoren. We zullen ons voor de monitoring baseren op gegevens van het CBS en/of de groenindex van [waarstaatjegemeente.nl](https://www.waarstaatjegemeente.nl). In 2023 maken we daarin samen met onze partners de definitieve keuze. We bepalen de uitgangssituatie voor de mate van vergroening/verstening per gemeente en kijken of we deze informatie op kunnen nemen in de site van Staat van Brabant. Daarin staat nu een algemene trendontwikkeling voor heel Brabant, die met deze gegevens verfijnd zou kunnen worden naar een index per gemeente.

Jaarlijks presenteren we een update van de mate van vergroening/verstening van de Brabantse gemeenten.

6.2 DOEL 10: VERSTERKEN VAN DE BEWEGING VAN VERGROENING

Voor de versterking van de beweging van de vergroening zoeken we aansluiting bij de energie en wijsheid van de samenleving, waarbij de provincie initiatieven uit de samenleving aanjaagt en inspeelt op maatschappelijke ontwikkelingen. Doordat Brabanders genieten van natuur in de directe nabijheid wordt de betrokkenheid vergroot. De inzet voor natuurontwikkeling en beheer wordt vanzelfsprekend. De instandhouding van kwalitatieve natuur wordt zo geborgd.

We zorgen dat de rol van vrijwilligers, intermediaire organisaties, jeugd, gemeentes en onderwijs is toegenomen, en een factor van belang is. Bedrijven en ondernemers zijn, ook financieel, meer en op innovatieve manieren betrokken bij het natuurbeleid. We stimuleren initiatieven waarbij burgers (georganiseerd) natuur en landschap ontwikkelen, beschermen of beheren. Brabanders zijn meer natuurbewust.

DOEL 10: VERSTERKEN VAN DE BEWEGING VAN VERGROENING

Resultaten en indicatoren bepalen we in overleg met maatschappelijke organisaties; een of meer doelen ten aanzien van de 'verbondenheid met' (in tijd, geld en andere middelen) en draagvlak voor de natuur van Brabanders.

In 2030 hebben netwerken, partners en maatschappelijke organisaties (gemeenten, waterschappen, IVN, Steenbreek, Velt, Natuurpodium Brabantse Wal, bijenlandschap West Brabant, Voor je Buurt, biodiversiteitsnetwerk Brabant etc.) een stevige basis in Brabant. Ook andere netwerken zijn ontsloten (bijvoorbeeld welzijnswerk, jongeren, e.d.).

Outcome indicator

- Het verder uitwerken van de indicatoren vindt plaats in overleg met onze partners.

OP TE LEVEREN RESULTATEN TOT EN MET 2027

- In 2023 hebben we samen met maatschappelijke organisatie de resultaten en indicatoren bepaald.
- In 2023 is samen met onze partners een nulmeting uitgevoerd om zicht te krijgen op de huidige stand van zaken met betrekking tot burgerbetrokkenheid en inzet van vrijwilligers.
- In 2024 is het Actieplan Vergroening opgeleverd in samenwerking met gemeenten, woningbouwcorporaties en andere maatschappelijke organisaties.
- In 2027 zijn de provinciale activiteiten uit het Actieplan Vergroening uitgevoerd en rapporteren we over de uitgevoerde activiteiten.

WAT GAAN WE HIERVOOR DOEN?

Dit doel sluit aan bij die voor meer groen in de (directe) leefomgeving en de activiteiten die we gaan voortzetten op basis van de vier lijnen op basis van het op te stellen actieplan:

1. (Stimuleren van groene initiatieven). Zie hiervoor Doel 8.
2. Ondersteunen van sterke netwerken.
 - Actief samenwerking opzoeken en ondersteunen van partijen die projecten of activiteiten initiëren die een bijdrage leveren aan fysieke vergroening of aan bewustwording natuur bij burgers.
 - Bevorderen van langdurige relaties met partners en maatschappelijke organisaties en aansturen op continuïteit van de relatie en daardoor het maatschappelijk netwerk.
 - Pilots en pionierswerk ondersteunen en sturen op impact. Een project wordt gesteund als er grote kans dat de opgedane kennis en ervaring op meerdere plekken in Brabant kan worden ingezet.
 - Stimuleren van kennisdeling (tussen regio's, op platforms, tussen partijen etc.)

3. Groene vrijwilligers.

- Voortzetting van de Kwaliteitsimpuls Groene vrijwilligers in samenwerking met de partners (terreinbeherende instanties, Floron, Ravon, IVN, BMF) om de impact van groene vrijwilligers verder te vergroten.
- Ontsluiten van de andere vrijwilligersgroepen (de groep die komt na die van de early adaptors.
- Capaciteit vrijmaken om andere netwerken te leren kennen (bijvoorbeeld welzijnsorganisaties, jongerenplatforms etc.) om andere doelgroepen te motiveren groen vrijwilligerswerk te doen.

4. Inspiratie en communicatie.

- Participatie van burgers is belangrijk. In de eigen sociale omgeving is de actiebereidheid groter. Dan begint het te leven.
- Goede communicatie, het vertellen van verhalen en het laten zien van goede voorbeelden zorgt ervoor dat anderen ook middelen vrij maken (bijvoorbeeld gemeenten).
- Inzetten op verbinding tussen partijen, om elkaar te inspireren en kennisdeling te bevorderen.
- Organiseren van uitwisseling van communicatie-uitingen tussen de partners, maatschappelijke organisaties en gemeenten om een grotere impact te maken richting lokale netwerken.

We willen de burgerbetrokkenheid bij natuur vergroten, door te zorgen dat burgers beter geïnformeerd zijn en te zorgen dat er meer en andere vrijwilligers actief zijn voor natuur. Om zicht te krijgen op de huidige stand van zaken gaan wij in 2023 samen met onze partners een nulmeting uitvoeren. Daarbij bepalen we in overleg met hen welke methodiek en welke indicatoren we daarvoor gaan hanteren. Daarbij denken we aan indicatoren als:

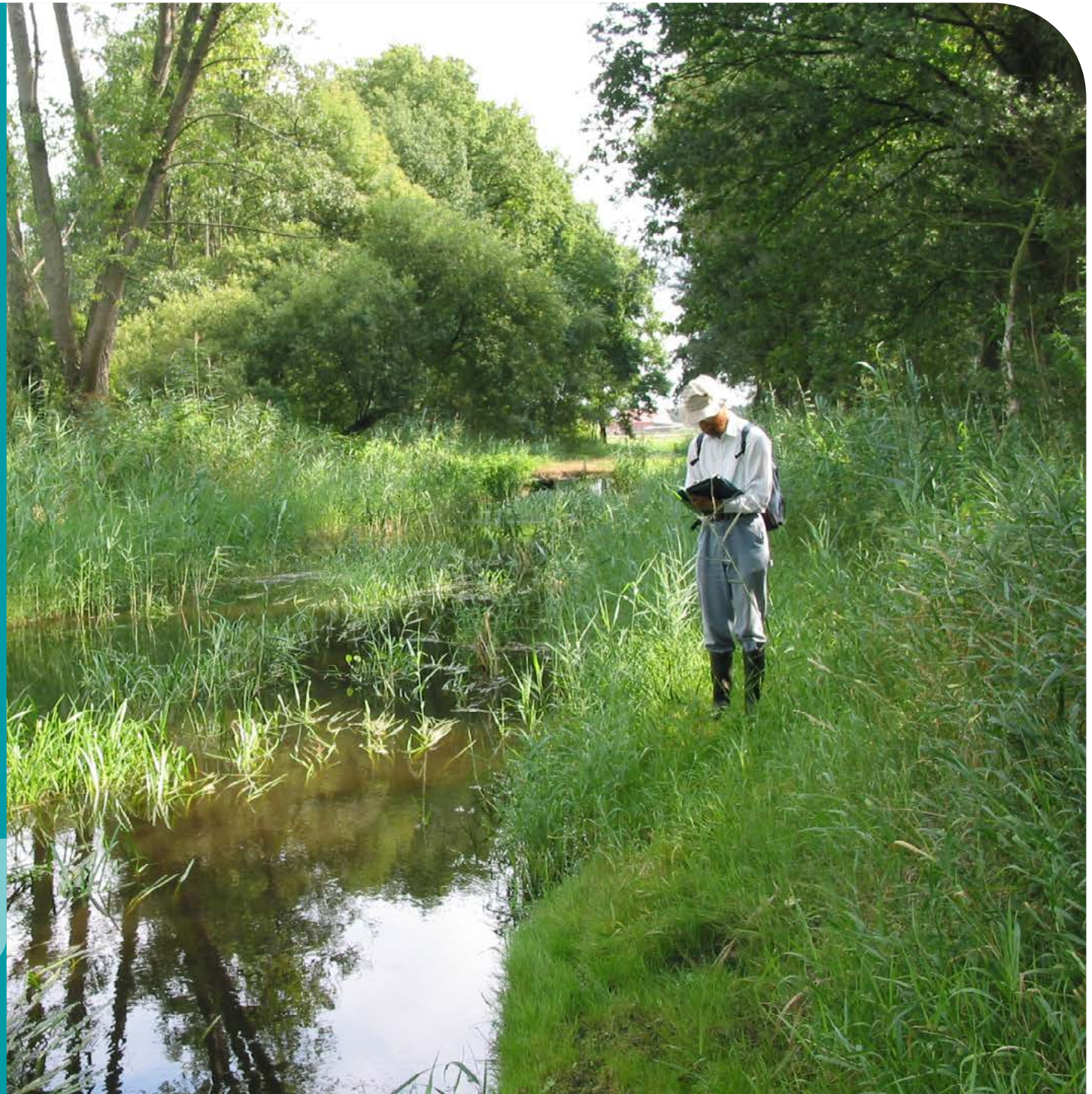
- Aantal vergroeningsprojecten waar burgers initiatiefnemer van zijn.
- Aantal groene vrijwilligers (in aantal en diversiteit).
- Aantal kennis- en inspiratiebijeenkomsten.
- Uitgekeerde subsidies ten behoeve van initiatieven uit de samenleving.

Het verder uitwerken van de indicatoren vindt plaats in overleg met onze partners.

MONITORING

Om ontwikkelingen in beeld te brengen en zicht te krijgen op de effecten van ingezet beleid herhalen meten we jaarlijks en rapporteren we hierover aan GS in het kader van de reguliere beleidscyclus.

07. MONITORING

7.1 AMBITIE OP MONITORING

Programma Natuur heeft al lange tijd verschillende monitoringstrajecten lopen. Die dienen om uitvoering te geven aan wettelijke natuurtaken als het Natuurnetwerk Brabant (NNB), Natura 2000-maatregelen, Subsiestelsel Natuur en Landschap en het provinciale Meetnet. De betrokken partijen gebruiken de uitkomsten daarvan om de uitvoering van hun opgaven bij te sturen. Daarnaast fungeren de resultaten als input voor beleidsevaluaties en als sturingsinformatie voor Provinciale Staten in het kader van de sturings- en verantwoordingscyclus.

Het programma is voor realisatie van haar doelen mede afhankelijk van de resultaten van andere provinciale programma's, zoals Water en Bodem, Milieu en Landbouw en Voedsel. Ook de gebiedsgerichte aanpak (GGA), de stikstofaanpak en het Nationaal Programma Landelijke Gebied (NPLG) en de Agenda Natuurinclusief spelen een rol waar zij op Brabants niveau worden uitgewerkt. Dit vraagt de komende jaren op verschillende (bestuurlijke) niveaus om meer verantwoording over het bereiken van de maatschappelijke doelen zoals op natuurherstel, stikstof, landbouw en Water. Op dit moment worden nog niet voor alle doelen uit de beleidskader Natuur monitoringsgegevens bijgehouden over de voortgang van maatregelen en de effecten daarvan. Dit geldt voor een aantal doelen binnen pijler 1 zoals voor N2000 en natuurkwaliteit, maar ook voor doelen binnen pijler 3 zoals meer groen in de leefomgeving en natuurbewustzijn. Daardoor zijn op bestuurlijk niveau (de doelen) en voor het management (voortgang en effecten) nog te weinig mogelijkheden om goed en volledig te verantwoorden en de uitvoering bij te sturen.

Daarom werken we de komende jaren aan de hierboven genoemde monitoringambities (zie kader). Samenvattend komt dit er op neer dat:

1. via een programma/Plan van Aanpak wordt toegewerkt naar een volledige monitoring gebaseerd op alle in beleidskader gestelde doelen en op goede indicatoren en parameters;
2. een monitoring die goede aansluiting heeft bij monitoring van andere programma's en die bruikbare monitoringsresultaten op voortgang en effecten oplevert;

3. een monitoring op basis waarvan op verschillende niveaus bijsturing kan plaatsvinden zowel op het gevoerde beleid als op de uitvoering;
4. een monitoring waarvan de basis verder op orde moeten worden gebracht met bruikbare data die van goede datakwaliteit is en beschikbaar vanuit één centraal georganiseerde bron.

Koppeling tussen monitoring en bijsturing op beleid en de uitvoering.

Ambitie op monitoring: integrale voortgangsmeting gebaseerd op

- snelle levering en adequate deling van actuele monitoringsinformatie;
- een overzichtelijke set van monitoringsindicatoren en KPI's;
- betrouwbare en innovatieve datalevering volgens eenduidige standaarden;
- goede datakwaliteit, eenduidige dataverwerking en vanuit één databron;
- monitoringsinformatie die aansluit bij die van andere programma's;
- monitoringplannen die het proces, gebruikte tools, standaarden en data borgen.

Waar het nieuwe ontwikkelingen betreft als de GGA, stikstof aanpak, het NPLG of de Agenda Natuurinclusief, zullen de teams in hun projectplannen aangeven wat de nieuwe verantwoordingsverplichtingen betekenen voor zowel de monitoringsopgaven als voor de datakant, en wat zij aan activiteiten op touw zetten inclusief resultaten om de monitoring op te zetten of te zorgen dat de gewenste gegevens geleverd worden voor de monitoring bij de andere programma's.

Daarnaast blijven de teams van het programma continue werken aan verbetering en uitbreiding van alle huidige lopende monitoringsactiviteiten zoals voor landelijke businesscase Programma Natuur voor verdere uniformering van de natuurmonitoring en de landelijke IPO-monitor. Het is heel belangrijk dat deze ontwikkelingen doorgang krijgen omdat deze de basis leggen voor een natuurmonitoring waarmee we beter zicht krijgen in de effecten van alle uitgevoerde maatregelen en het halen van de (maatschappelijke) doelen op natuurkwaliteit.

Ambitie data en datagedreven werken

- **Bewustwording:** we zetten data en technologie meer in binnen en buiten het programma.
- **Doorgroei:** we werken systematischer met data en verbeteren onze werkprocessen (Gartnermodel), we zijn beter in staat om data en technologie mee te nemen om natuurkwaliteit en effectiviteit van maatregelen inzichtelijk te maken, resultaten mee te nemen in gebiedsprocessen met de partners en hierover te communiceren.
- **Datafundament:** het fundament van natuurdata is op orde, betrouwbaar en centraal georganiseerd.
- **Data bij gebiedsprocessen:** we gebruiken data en datagedreven werken als standaard werkwijze bij gebiedsgericht werken.
- **Innovatie:** We hebben enkele projecten uitgevoerd waarin we kennis en leerervaringen hebben opgedaan met de toepassing van nieuwe technologieën bij de uitvoering van onze taken op het gebied van biodiversiteit, Natura 2000, toezicht, monitoring en meten van natuurbewustzijn (Mindlaps, pilot CIO en datagedreven werken, en de opdracht voor monitoring van het Actieplan Brabantse Bomen).
- **Basis verder op orde brengen:** We gaan door met nog systematischer werken met data en vooral aan datakwaliteit. Dat doen we door vijf belangrijke natuurrapportages (NBP, SNL, PAS, GOB en VRN) verder te verbeteren en indien gewenst te verrijken met aanvullende gegevens.

7.2 AMBITIE DATA GEDREVEN WERKEN

‘Zonder goede data geen goede monitoring’. Deze uitspraak maakt duidelijk dat goed gebruik van data steeds belangrijker wordt in onze werkprocessen. De afgelopen decennia is de behoefte van de buitenwereld gegroeid om snel betrouwbare informatie van ons te krijgen. Wij moeten snel inzicht kunnen geven in wat wij wel of niet aan informatie of monitoringsgegevens kunnen

leveren. We moeten ons kunnen verantwoorden over voortgang en effecten aan onze opdrachtgevers. Politiek, burgers en maatschappelijke organisaties stellen meer vragen over ons natuurbeleid en willen weten hoe besluitvorming tot stand is gekomen. Data, digitalisering en meer ‘datagedreven’ werken kunnen hierbij ons helpen, ook als ondersteuning bij onze werkprocessen.

Technologische ontwikkelingen, zoals kunstmatige intelligentie, machine learning, remote sensing en business intelligence tools maken het mogelijk deze data sneller en efficiënter te ontsluiten en analyseren. We willen hier de komende jaren meer gebruik van maken in onze werkprocessen, zodat we ervan leren en meer gaan werken vanuit de logica van data. Zo zijn we beter in staat met data te werken, onze eigen werkprocessen verder te verbeteren en nieuwe opties voor beleid te ontdekken.

7.3 WAT GAAN WE HIERVOOR DOEN?

Om onze ambities op het gebied van monitoring waar te maken, werken we de komende jaren aan vier thema’s: de basis op orde brengen, onderzoek, projecten doen en stimuleren.

De monitoring van doelen met name op effecten van maatregelen en natuurkwaliteit is een complexe opgave omdat niet altijd één op één de relatie is te leggen tussen het effect van de maatregel en het halen van het gewenste doel. Het gewenste effect van de maatregel kan gemeten worden maar of de maatregel ook bijgedragen heeft aan het bereiken van het doel hangt af van verschillende factoren waar wij geen invloed op hebben zoals autonome ontwikkelingen. Dit maakt dat de uitgevoerde maatregel een succes kan zijn maar dat desondanks het (maatschappelijke) doel niet gehaald kan worden.

Daarnaast zal er de komende jaren een steeds groter beslag gelegd worden op de capaciteit van het programma als het gaat om (verplichte) voortgangsmonitoring en monitoring op (natuur)kwaliteit zoals verantwoording voor het NPLG, de stikstofaanpak en de businesscase Landelijk Programma Natuur (LPN).

Nog bestaande onduidelijkheden over wat deze nieuwe ontwikkelingen precies gaan betekenen voor programma Natuur op gebied van monitoring en data, maken dat voor deze uitvoeringsagenda de resultaten en activiteiten nog niet heel concreet aan te geven zijn.

Om ons op bovenstaande voor te bereiden gaan we het volgende hiervoor doen:

- Het opstellen van een zelfstandig projectplan voor Monitoring & Data (Informatievoorziening) met een plan van aanpak of programma om de genoemde ambities uit te werken naar doelen en resultaten en deze te programmeren (Roadmap) voor uitvoering.
- De op te pakken activiteiten in het plan van aanpak of programma onder te brengen langs de volgende werklijnen:
 - De basis op orde
 - Onderzoek
 - Uitvoeren projecten
 - En stimuleren

De eerste werklijn houdt in de basis verder op orde brengen voor Monitoring & Data waarbij de aanpak is om voor de monitoringsopgaven langs de indeling te werken die gehanteerd wordt binnen de businesscase LPN:

1. Monitoring kwaliteit maatregelen
2. Monitoring omgevingscondities
3. Monitoring ecologische effecten

Aanpak

De basis op orde brengen houdt in de monitoring en de datakant op orde brengen. De eerste stap is om samen met de teams vanuit de vraagkant te inventariseren wat de (nieuwe) monitoringsopgaven zijn in het licht van de nieuwe ontwikkelingen, wat er nodig is om de monitoring verder op te bouwen en wat hiervoor nodig is aan de datakant en GEO-informatieproducten. De uitvoering van de monitoring blijft decentraal plaatsvinden. De voortgang en bijsturing op het programma voor de monitoring- en dataopgaven vindt centraal plaats.

De overige drie werklijnen 'Onderzoek, Uitvoeren Projecten en Stimuleren' hebben betrekking op hoe het programma Natuur zich kan ontwikkelen op monitoring en met werken met data. We gaan met Mindlabs uit Tilburg aan de slag met beter benutten van data: doen van data analyses om nieuwe inzichten te krijgen over natuur en slimmer inzetten van nog niet bekende databronnen.

Daarnaast starten we in samenwerking met CIO-office een pilot rond 'Data Gedreven Werken'. Dit is een project gericht op effectievere monitoring van invasieve exoten voor een adequatere bestrijdingsaanpak. Tot slot willen we het data gedreven werken verder stimuleren.

08. UITVOERINGS- ASPECTEN

8.1 COMMUNICATIE EN PARTICIPATIE

De uitvoeringsagenda is een concrete vertaalslag van het Beleidskader.

Participatie

Diverse partners, stakeholders, jongeren en andere belanghebbenden en belangstellenden hebben bijgedragen aan het concretiseren van de uitvoeringsagenda in zogenaamde 'dialogsessies' en in bijeenkomsten met gemeenten. Ook leverden zij inspiratie voor de toekomstige uitwerking van de uitvoeringsagenda bijvoorbeeld tijdens de Dutch Design Week en de Brabantse Jongerentop. Deze dialoog wil de provincie voortzetten bij het daadwerkelijk aan de slag gaan met de uitvoeringsagenda. Dit doen we door de dialoog te initiëren en/of te faciliteren. Hierbij wordt nadrukkelijk ook ingezet op het aangaan van nieuwe en aanvullende relaties via de pijlers 'Natuurinclusief' en 'Natuur voor en door Brabanders'.

Communicatie

Communicatie levert een belangrijke ondersteunende bijdrage aan onze koers en inzet binnen het beleidskader en de uitvoeringsagenda Natuur. We maken hierbij gebruik van -en bouwen voort op- de bestaande positie van de provincie in ons netwerk van overheden, maatschappelijke organisaties, kennisinstellingen bedrijven. We richten onze communicatie-activiteiten hoofdzakelijk op een viertal onderdelen:

- We informeren burgers en stakeholders over actuele ontwikkelingen, projecten, activiteiten die we ondernemen, behaalde successen en mislukkingen.
- We faciliteren off- en online dienstverlening naar relevante stakeholders die in Brabant met natuur bezig zijn of bezig willen gaan. We zetten hierbij in op netwerkvorming en kennisuitwisseling, bijvoorbeeld via werkbezoeken, en off- en online evenementen.
- We bouwen voort op de samenwerking met bestaande partners. Vanuit de samenwerkingsstructuur stellen we tools en kennis beschikbaar rondom participatie en draagvlak.

- We zetten in op het zichtbaar maken van succesvolle innovaties en initiatieven van de Brabantse samenleving, ondernemers en partners. Dit doen we onder andere door inzet van onze eigen provinciale kanalen.

8.2 RISICO'S EN KANSEN IN DE UITVOERING

De uitvoering van de agenda kent onzekerheden, risico's en ook kansen. Het is belangrijk die aan de voorkant in beeld te brengen. Ook tijdens de uitvoering van de agenda leveren nieuwe ontwikkelingen ongetwijfeld nieuwe risico's en kansen op. Daarom kiezen we voor een flexibele uitvoeringsagenda. Daar waar we invloed kunnen uitoefenen op de onzekerheden en risico's, nemen we maatregelen. Op een aantal zaken -zoals de geopolitieke situatie- hebben we weinig tot geen invloed. We hebben de belangrijkste risico's, onzekerheden en mogelijke kansen geïdentificeerd en voor zover mogelijk aangegeven hoe we daarop kunnen anticiperen.

Capaciteit en middelen

Alle organisaties hebben op dit moment te maken met een overspannen arbeidsmarkt. De verwachting is dat dat in de komende tijd niet beter wordt, en mogelijk zelfs slechter. Capaciteit bij ons en onze partners in kwantiteit en kwaliteit is van essentieel belang voor het realiseren van onze doelstellingen. We hebben hier aandacht voor en verkennen hoe we deze uitdaging het hoofd kunnen bieden door slimmer kennis en kunde te delen.

Op dit moment zijn er onvoldoende middelen beschikbaar om alle doelen (kwantitatief en kwalitatief) te realiseren. Daarnaast is het afgelopen jaar sprake geweest van sterke prijsstijgingen waardoor realisatie van alle doelen verder onder druk komt te staan. Het risico bestaat dat deze tendens zich verder voortzet wanneer de prijzen sterk blijven stijgen. Anderzijds bieden landelijke ontwikkelingen zoals het NPLG en het LPN mogelijk kansen op nieuwe budgetten die kunnen worden benut. Zie ook paragraaf 8.3.

Wij houden vast aan de volledige omvang en provinciale realisatie van het NNB en de Ecologische Verbindingszones. Omdat het budget hiertoe niet toereikend is, wordt gezocht naar middelen van onder andere de Rijksoverheid om de resterende NNB-opgaven te kunnen realiseren.

De uitwerking van de opgaven die voortkomen uit de landelijke ontwikkelingen zullen ook weer extra tijdsinzet van de provincie en andere partijen gaan vragen.

Het Actieplan Brabantse Bomen kent een hoog ambitieniveau. Voor de financiering zijn we voor een groot deel afhankelijk van derde partijen zoals het Brabantse bedrijfsleven (middels CO₂-compensatie) en het Rijk.

Grondverwerving en instrumentarium

Mogelijk kunnen we niet alle gronden die nodig zijn voor het Natuurnetwerk Brabant tijdig (vóór 2028) verwerven of een andere functie geven. Daarnaast is een risico dat niet alle gronden tijdig ingericht kunnen worden. Dat heeft te maken met grotere ambities en met marktprijzen en kosten die hoger zijn dan de ramingen. Een ander risico is dat partners niet tijdig hun eigen cofinancieringsmiddelen (15 (NNB) of 50% (EVZ's) van de kosten) beschikbaar hebben. In 2027 willen we zicht hebben op volledige verwerving en inrichting van het totale NNB. De kans bestaat dat we voor de (tijdige) afronding van het NNB opnieuw het gesprek moeten aan gaan met het Rijk en het IPO in het kader van het Natuurpact. Vooralsnog ontbreekt dwingend instrumentarium om de realisatie van de natuurdoelen te kunnen versnellen. Er wordt in 2023 gewerkt aan een uitvoeringsstrategie. Gericht inzetten op versnelling is ook van belang om scherpe(re) afspraken met de manifestpartners te kunnen maken over prestaties.

Beleid en regelgeving Rijk

Veel beleid en regelgeving, onder andere in het kader van het NPLG, is nog in ontwikkeling. Dit maakt de uitvoering van de agenda op onderdelen nog onzeker. We moeten anticiperen op de mogelijkheden en kansen uit het NPLG,

de Agenda Natuurinclusief en de uitwerking van het regeerakkoord. We haken aan bij 'Brabant Schakel' (ruimtelijke puzzel vanuit alle opgaven) en bij het NPLG en het uit te werken provinciale gebiedsprogramma. Dat vraagt om een flexibiliteit in de uitvoeringsagenda voor toekomstige activiteiten en investeringen, we reserveren hier capaciteit voor.

Juridische en maatschappelijke aspecten

In de samenleving ontstaan meer discussies over hoeveel en wat voor soort natuur we kunnen en willen hebben. De grote opgave voor de komende jaren moet in een sterk gejuridificeerde omgeving worden uitgevoerd. Zo worden bijvoorbeeld ontheffingen en opdrachten van de provincie voor het beheer en de bestrijding van schadeveroorzakende soorten landelijk steeds vaker aangevochten. Rechteren zijn steeds kritischer over de onderbouwing van ontheffingen en opdrachten. Het risico is dat schades daardoor toenemen en daarmee ook de tegemoetkoming door de provincie. Het breed samengestelde bestuur van de Faunabeheereenheid heeft tot taak om daarvoor de onderbouwing te leveren. Een ander voorbeeld betreft het stikstofbeleid en emissiearme stallen. Voor de berekening van de stikstofuitstoot gebruiken de provincies gestandaardiseerde emissiefactoren. Op basis van een uitspraak van de rechtbank moet eerst verder onderzocht worden of de standaarden juist zijn.

Gebiedsgerichte aanpak en samenwerking

Voor de GGA-gebieden is de samenwerking tussen de verschillende partijen vastgelegd. Buiten de GGA moet die nog vorm krijgen en moeten we met onze partners nadere afspraken maken. De GGA-aanpak biedt meer kansen op realisatie van natuurdoelen.

We weten nog niet welke zones met welke beschermingswaarden uitgewerkt gaan worden op basis van de opgave van het NPLG. Vanuit Natura 2000 zal aangegeven moeten worden welke maatregelen in de zones rondom de Natura 2000-gebieden nodig zijn om de goede staat van instandhouding te bereiken. Hetzelfde geldt voor de doorwerking van de Nitraatrichtlijn en de Kaderrichtlijn Water ten aanzien van zonering, hydrologie (peil) en gebruiksbepalingen.

Afstemming en samenwerking met de andere programma's is een belangrijk aandachtspunt. Het is belangrijk de synergie tussen de programma's te bewaren en te voorkomen dat sectoren te veel op eigen houtje aan de slag gaan. We moeten ervoor zorgen dat de natuurambities passen in het totaal van de ambities.

Maatschappelijke ontwikkelingen

De wettelijke taak om soorten te beschermen staat op gespannen voet met het toestaan en versnellen van ontwikkelingen als verduurzaming van woningen en energieopwekking. Jurisprudentie en beleidskaders zijn nog in ontwikkeling. Zij kunnen risico's vormen voor voortgang van projecten door juridische blokkades of gebrek aan ambtelijke capaciteit.

Beheer

Een risico is dat we niet voldoende eindbeheerders vinden, en te weinig middelen bij eindbeheerders om gronden te kopen. Landelijk worden afspraken gemaakt over partijen die subsidie kunnen aanvragen en de hoogte van de subsidies. Het budget is beperkt. De landelijke ontwikkelingen bieden kansen voor beheer en subsidies, ook in gebieden die nu niet worden gesubsidieerd. We constateren dat middelen voor natuurbeheer niet voor iedere eindbeheerder geregeld zijn, we adresseren dit bij LNV en IPO. Waar lucht, water en bodem niet 'op orde' zijn, leidt dat tot hogere beheerkosten.

Invasieve exoten

Invasieve exoten vormen een bedreiging voor habitattypes en soorten uit de VHR. Invasieve exoten kunnen deze habitattypes en soorten namelijk wegconcurreren. Als we (potentieel) invasieve exoten te laat signaleren, kan dat leiden tot hogere beheerkosten en een achteruitgang van de kwaliteit en/of kwantiteit van deze habitattypen en soorten. We zijn daarvoor ook afhankelijk van aangrenzende provincies en landen: exotenproblematiek stopt niet bij de grens.

8.3 INZET EN MIDDELEN

Voor de uitvoering van de wettelijke taken en ambities in het Beleidskader Natuur maken we aanspraak op de middelen van het begrotingsprogramma 04 Natuur en Milieu. Dit inclusief nog beschikbare middelen in de verschillende reserves van natuur en de middelen uit het Brabantse bestuursakkoord 2020-2023 en het addendum op het bestuursakkoord 2020-2023 "Samen bouwen aan de kwaliteit van Brabant".

In de tabel Beschikbare middelen Natuur (zie pagina 79) is voor de pijlers uit het beleidskader opgenomen hoeveel middelen voor de periode 2023 -2027 beschikbaar zijn. Hierbij is onderscheid gemaakt tussen wat beschikbaar is:

- Per jaar
- Per pijler
- Per doel uit het beleidskader/uitvoeringsagenda

NB: bij enkele doelen is nog verdere verfijning aangebracht ter vergroting van het inzicht.

Cijfers in het tabel Bestaande middelen Natuur (zie pagina 79) zijn gebaseerd op de beschikbare middelen in de Begroting 2023. Middelen in reserves zijn, voor zover we inzet in de periode tot en met 2027 verwachten, in bovenstaande ramingen meegenomen. Jaarlijks wordt bij de begrotingsbehandeling besloten of en met hoeveel de structurele middelen worden geïndexeerd.

Beschikbare middelen

De financiële middelen voor het programma Natuur van de provincie Noord-Brabant bestaan uit geld dat via het provinciefonds beschikbaar komt en uit structurele en incidentele middelen van de provincie zelf. Voor de bekostiging van het programma maken we in de provincie Noord-Brabant gebruik van reserves. Deze hebben een egalisatiefunctie voor wisselingen van jaar tot jaar in de uitgaven voor natuur. In het geval van een reserve waarin gronden zijn opgenomen, hebben ze ook een bufferfunctie.

De reserves en fondsen voor het programma Natuur zijn:

- Reserve Natuurbeheer en Ontwikkeling
- Reserve Natuur en Landschapsbeleid
- Groen Ontwikkelfonds Brabant

De voeding van de reserves van Natuur is geraamd in de meerjarige begroting. Het Groen Ontwikkelfonds Brabant (GOB) bevat de zogenoemde Essent-gelden voor de realisatie van met name het provinciale deel van het natuurnetwerk en de ecologische verbindingzones.

Ook zijn de extra middelen opgenomen die vanuit het Rijk komen voor het landelijke uitvoeringsprogramma natuur. Deze middelen zijn via een Specifieke Uitkering (SPUK) beschikbaar voor versnelling en intensivering van het natuurherstel in en om de stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden. Dit is een aanvulling op de natuurpactafspraken. De middelen zijn tot en met 2023 toegekend en opgenomen. Voor de periode 2024 – 2030 zijn de middelen nog niet toegekend. En daarom ook niet opgenomen in de tabel.

Daarnaast verwachten we aanvullende opgave en bijbehorende middelen uit het Transitiefonds in het kader van NPLG. De definitieve verdeling van deze middelen wordt verwacht in Q3/Q4 van 2023, na de oplevering van het gebiedsprogramma BPLG.

Beschikbare middelen Natuur 2023 - 2027 (x € 1.000.000)

Pijler	Doel	Onderdeel	2023	2024	2025	2026	2027	Beschikbare middelen 2023 - 2027	
Robuuste natuur	1. Inrichten, verbinden en beheren van het Natuurnetwerk Brabant	Ontwikkelopgave Natuurnetwerk Brabant*	45,2	46,3	42,7	42,7	42,7	219,7	
		Ecologische verbindingzones	3,6	3,6	3,6	3,6	3,6	18,2	
		Beheer Natuurnetwerk Brabant	27,4	27,1	28,3	29,4	30,3	142,4	
		NNB-Exploitatie GOB	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1	5,5	
		NNB capaciteit manifestpartners	6					6	
		Faunapassages	5,5	7,5	0,3	0,3	0,3	13,8	
	Totaal 1. Natuurnetwerk Brabant			88,8	85,7	76	77,1	78	405,6
	2. Natura 2000-gebieden inclusief randzones hersteld en versterkt	Natura 2000-herstelmaatregelen	14,7	5,7	5,3	5,3	5,3	36,4	
		Landelijk Programma Natuur	64,2					64,2	
	Totaal 2. Natura 2000			78,9	5,7	5,3	5,3	5,3	100,6
	3. Revitaliseren en aanleggen bossen t.b.v. vastleggen CO ₂	Actieplan Brabantse Bomen	1	1	1	1	1	5,2	
	Totaal 3. Bossen			1	1	1	1	1	5,2
	4. Biodiversiteit beschermd: Behouden van kwetsbare en bedreigde soorten voor Brabant	Leefgebiedenbeleid	3,7	3,7	3,7	3,7	3,7	18,5	
		Natuurwet/faunafonds	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	7,5	
	Totaal 4. Biodiversiteit			5,2	5,2	5,2	5,2	5,2	26
5. Basisvoorwaarden op orde: lucht-, water- en bodemkwaliteit	n.v.t.								
Totaal Robuuste natuur			173,9	97,7	87,6	88,7	89,5	537,4	
Brabant natuurinclusief	6. De Brabantse natuurdoelen zijn mede basis voor ruimtelijke en economische ontwikkelingen	n.v.t.							
		Stimuleringsregeling landschap	4,3	2	1,9	1,9	1,9	11,9	
	7. Behoud, herstel en ontwikkeling van Brabantse landschappen	Aanleg en herstel landschapselementen	0,3					0,3	
		Agrarisch natuur- en landschapsbeheer	3,4	3,4	3,4	3,4	3,4	17,2	
Totaal Brabant Natuurinclusief			8	5,4	5,3	5,3	5,3	29,3	
Natuur voor en door Brabanders	8. Meer groen in de directe omgeving	Natuur voor en door Brabanders	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	3,8	
	9. Versterken van de beweging van vergroening	Begrotingssubsidies	2,1	2,1	2,1	2,1	2,1	10,3	
Totaal Natuur voor en door Brabanders			2,8	2,8	2,8	2,8	2,8	14	
Natuur algemeen	Natuur algemeen	Werkbudget Natuur	0,6	0,7	0,7	0,7	0,7	3,2	
		Werkbudget GGA	4,1					4,1	
Totaal Natuur algemeen			4,7	0,7	0,7	0,7	0,7	7,3	
Totale opgave			189,4	106,5	96,4	97,4	98,3	588,1	

* De bezuiniging van € 41,2 mln op programma Natuur voor de periode 2024 t/m 2027 is meegenomen in bovenstaande tabel. De beschikbare middelen na aftrek van de bezuiniging zijn verdeeld over de jaren 2023 tot en met 2027.

NADERE TOELICHTING OP ONDERDELEN

Natuurnetwerk Brabant (NNB)

De middelen tot en met 2027 zijn opgenomen rekening houdend met de bezuiniging op het budget voor het provinciaal NNB (17,3 mln). Het streven is om eind 2027 zicht te hebben op de realisatie van het natuurnetwerk en ook zo veel mogelijk de financiële afspraken te maken met de partners.

Ecologische Verbindingszones (EVZ)

De middelen tot en met 2027 zijn opgenomen rekening houdend met de bezuiniging op het budget voor de EVZ's (€ 13,6 mln) en met de verlengde uitvoeringstermijn tot en met 2035. Voor de uitvoering na 2027 zal circa € 29 mln beschikbaar zijn.

NNB – capaciteit MFP

In 2023 worden de begrotingsubsidies aan de manifestpartners verstrekt voor de capaciteitsinzet van 2023 t/m 2027. Dit in aanvulling op de collega's van programma Natuur die ingezet worden bij de manifestpartners.

Natura 2000-herstelmaatregelen

Door forse uitgaven voor de uitvoering van de 1^e fase van de herstelmaatregelen in de Natura 2000-gebieden is er een beperkt budget beschikbaar voor de jaren 2024 tot en met 2027. Aan de aanvraag voor de tweede fase LPN middelen wordt in 2023 gewerkt.

Faunapassages

In 2023 is nog een deel van de bestuursakkoordmiddelen beschikbaar. In 2023 en 2024 zijn er ook extra middelen beschikbaar voor faunapassages bij de N65 en de A58. Voor ambitielijn 5 zijn binnen programma Natuur geen middelen beschikbaar.

Natuurinclusief

Voor doel 6 (Brabantse Agenda Natuurinclusief) zijn binnen programma Natuur vooralsnog geen middelen beschikbaar. Dit gaan we samen met

andere programma oppakken en financieren. Soortenbescherming in relatie tot woningisolatie vraagt aanvullende inspanningen, daarvoor komen per 2023 aanvullende rijksmiddelen beschikbaar (€860.000).

Agrarisch natuur en landschapsbeheer (ANLB)

Het ANLB is opgenomen onder pijler 2 in de uitvoeringsagenda. De beschikbare middelen betreffen de cofinanciering vanuit de provincie voor de nieuwe GLB periode 2023 -2027 en een bedrag voor de uitvoeringskosten van de regeling. Daarnaast is er ook cofinanciering vanuit de waterschappen en inzet vanuit Europese middelen (POP subsidie).

Landschap

Zoals aangegeven in het beleidskader natuur worden de stimuleringsregeling landschap en de subsidieregeling voor aanleg landschapselement en herstel cultuurhistorisch landschapselement herijkt in 2023. In 2023 is daarom voor de laatste maal een openstelling voor de subsidieregeling voor aanleg landschapselement en herstel cultuurhistorisch landschapselementen in de huidige vorm.

Overig

Voor de gebiedsgerichte aanpak groen-blauw is een werkbudget beschikbaar van 1 mln voor 2023. Dit is ondergebracht in de begroting bij natuur. Voor 2023 is er ook al een budget vanuit het NPLG beschikbaar gesteld door het rijk voor versnellingsacties, kennisontwikkeling en opstellen gebiedsvisies.

AMBITIES WAAR NOG NIET VOLDOENDE MIDDELEN VOOR ZIJN

NNB/EVZ

Voor een deel van de ambities voor het NNB zijn geen middelen beschikbaar. Als gevolg van de bezuiniging op programma Natuur zijn er geen middelen voor 365 ha provinciaal NNB en 175 ha EVZ. Daarnaast zijn als gevolg van de prijsstijgingen voor de verwerving en inrichting van gronden voor een gedeelte van de resterende NNB opgave niet voldoende middelen beschikbaar.

In de uitvoering worden slechts financiële verplichtingen aangegaan voor zover hiervoor middelen beschikbaar zijn. Zie ook Statenvoorstel 72/22 Actualisatie Businesscase Natuurnetwerk Brabant (NNB) / Groen Ontwikkelfonds (GOB).

Op dit moment is het tekort voor het NNB:

■ Provinciaal NNB	17,3 mln
■ EVZ	13,6 mln
■ Prijsstijgingen NNB	29,6 mln
Totaal	60,5 mln

Landbouwenclaves

In de bestaande natuur bevinden zich nog enclaves landbouwgrond. In totaal is er ruim 2000 ha aan enclaves bekend. Voor 1300 ha is het ecologisch gezien wenselijk dat de enclaves nog als natuur worden ingericht. Voor 135 ha is er budget beschikbaar. Inmiddels is er een beperkt aanvullend budget voor grondverwerving, functiewijziging, pachtafkoop en/of inrichting van enclaves in Natura 2000-gebieden. Voor de overige hectares is er nog geen budget.

Actieplan Brabantse Bomen

Brabant heeft een stevige ambitie voor extra bos en het gezond maken van de bestaande bossen. Het vinden van de daarvoor benodigde middelen maakt onderdeel uit van die ambitie. Voor een deel kan die worden gevonden door deze mee te koppelen aan bestaande provinciale opgaven zoals de realisatie van het NNB. Voor een ander deel moet die worden gezocht bij andere overheden en maatschappelijke partijen die mede het klimaatakkoord hebben ondertekend. Vanuit de rijksoverheid zijn in het kader van het landelijke Programma Natuur al enkele toezeggingen gedaan zoals middelen voor de compensatie van de bossen die zijn gekapt ten behoeve van Natura 2000 en wordt in het kader van het NPLG gezien welke middelen vanuit het transitiefonds hiervoor beschikbaar kunnen worden gesteld. Ook komen er vanuit Europa naar verwachting nog fondsen voor bos beschikbaar.

Natura 2000 2^e fase van de herstelmaatregelen

Voor de uitvoering van Natura 2000-maatregelen is er nog een beperkt budget

beschikbaar tot en met 2027. Het huidige beschikbare budget is waarschijnlijk niet toereikend. Hoe groot het tekort is, wordt onderzocht bij het opstellen van de natuurdoelanalyses en Natura 2000-beheerplannen voor de 2e fase. Dit is ook afhankelijk van de daadwerkelijke benutting van de subsidies en werkbudgetten voor de uitvoering van maatregelen in fase 1 van het Landelijk Programma Natuur en de verwachte middelen uit fase 2 van het Landelijk Programma Natuur (2024-2030).

Natuurinclusief

In 2023 wordt met andere betrokken beleidsvelden en stakeholders een startbijeenkomst Agenda Natuurinclusief georganiseerd en is een inventarisatie uitgevoerd naar de mogelijkheden van versterken van natuurinclusiviteit binnen alle provinciale programma's. In 2024 is een Brabantse Agenda Natuurinclusief opgesteld, met daarin geformuleerd concrete acties op alle acht domeinen uit de landelijke agenda natuurinclusiviteit. In 2030 zijn alle actieplannen in uitvoering.

Op dit moment zijn er geen middelen beschikbaar voor het oppakken van eventuele aanvullende maatregelen die uit de Brabantse Agenda Natuurinclusief volgen.

Groenblauwe dooradering

De Rijksambitie voor 2050 van 10% groenblauwe dooradering (uit het aanvalsplan Landschapselementen, september 2022) is fors en vereist inzicht wat deze opgave betekent qua capaciteit, middelen en instrumentarium: dit inzicht gaat in 2023 concreet worden met het BPLG. De huidige beschikbare middelen in het programmabudget van Natuur zijn daarvoor verre van toereikend en we zijn afhankelijk van wat er aanvullend beschikbaar gaat komen (NPLG, EU-gelden), via andere overheden en maatschappelijke partners naast programma-overstijgende samenwerking op middelen voor grondgebonden activiteiten in het landelijk gebied van Brabant.

Het programma Natuur levert, door de aanleg en het beheer van het Natuurnetwerk Brabant en ecologische verbindingzones, het Agrarisch

Natuurbeheer, de Stimuleringsregeling Landschap, door uitvoering van het Actieplan Brabantse Bomen en door de ondersteuning van vrijwilligers, al een grote bijdrage aan de versterking van de kwaliteit van het landschap en aan groenblauwe dooradering. Daarbij is een hechte samenhang tussen deze activiteiten cruciaal en sluiten we aan bij lopende trajecten zoals de gebiedsgerichte aanpak (GGA, LPN), het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) en het Aanvalsplan Landschap, het Nationaal Strategisch Plan (GLB-EU) en de Brabantse Omgevingsvisie.

De nog beschikbare middelen in de reserve Natuur en Landschap nemen we daar in ieder geval in mee. Dat wordt ingezet voor het financieren van pilots, voor middelen/capaciteit die nodig zijn voor de doorontwikkeling van een uitvoeringsinstrument (zoals de stimuleringsregeling landschap) dat begin 2024 klaar moet staan zodra aanvullende middelen beschikbaar komen, maar bijvoorbeeld ook voor middelen die nodig zijn om het inzicht in de opgave voor Brabant samen met partners te concretiseren.

Financiële strategie

Het budget voor de aanleg en het beheer van het natuurnetwerk beslaat het grootste deel van de begroting van natuur. Jaarlijks werken we de meerjarenraming NNB (inclusief risico analyse) bij op basis van actuele realisatiecijfers (ha en financiën). Zo bewaken we of er voldoende middelen zijn om de restantopgave te realiseren.

Het gat tussen de financiële raming van de opgaven en de beschikbare middelen lossen we waar mogelijk op met aanvullende financiering vanuit onder andere Rijk, EU, etc.

We maken geen financiële afspraken met andere partijen die de huidige financiële dekking overstijgen.

Bij de uitvoering wordt nadrukkelijk bekeken hoe optimaal gebruik kan worden gemaakt van Europese fondsen/budgetten en de immunisatieportefeuille.

OVERZICHT BEGRIPPEN

Agrarisch natuur- en landschapsbeheer (ANLb)

Beheer op landbouwgrond ter bevordering van natuur en/of landschap in het landelijk gebied, inclusief waterkwaliteit.

Ambitietypen

Ambitietype is een na te streven natuurtype in een gebied zoals bijvoorbeeld kruiden- en faunarijk grasland.

Beheerplan

In een Natura 2000-beheerplan wordt vastgelegd waar, hoe en wanneer de doelen voor een gebied gehaald worden. Het kan zowel gaan om maatregelen in het gebied zelf als om maatregelen erbuiten. Die maatregelen zijn noodzakelijk om de habitattypen en leefgebieden van soorten in het gebied te behouden en te herstellen.

Biodiversiteit

De graad van verscheidenheid of variatie aan levensvormen (bijvoorbeeld soorten en genen) binnen een gegeven ecosysteem.

Brabantse Ontwikkelaanpak Stikstof

De drie hoofdonderdelen van de Brabantse Ontwikkelaanpak Stikstof zijn het sterker maken van de natuur, het verminderen van stikstofuitstoot en het helpen mogelijk maken van economische en maatschappelijke ontwikkelingen.

BrUG

Brabant Uitnodigend Groen. Provinciale natuur- en landschapvisie 2012-2022.

BIJ12

BIJ12 ondersteunt provincies bij de uitvoering van wettelijke taken en met kennis, informatie en data over het landelijk gebied en de fysieke leefomgeving.

CO₂-vastlegging

CO₂ wordt in natuurgebieden vastgelegd als koolstof; niet alleen in bossen, maar ook in andere natuurtypen.

Doelensystematiek

Het Rijk en de provincies werken aan een strategisch plan dat de landelijke opgave voor Natura 2000 in beeld brengt. Daarbij wordt gekeken naar alle gebiedsdoelen. Zo wordt duidelijk waar verbetering nodig en mogelijk is om tot een gunstige staat van instandhouding te komen van alle soorten en habitats onder de Vogel- en Habitatrichtlijn.

Doelsoort

Een doelsoort is een biologische soort waarop natuurbeleid gericht is

Ecologische autoriteit

De Ecologische Autoriteit beoordeelt of de juiste ecologische informatie beschikbaar is voor de onderbouwing van besluiten over beschermde natuur. Het gaat hierbij om besluiten over bijvoorbeeld natuurdoelanalyses en gebiedsprogramma's.

Groenblauwe gebiedsgerichte aanpak (GGA)

De groenblauwe gebiedsgerichte aanpak moet ons op weg helpen naar een Brabant waarin zowel de condities voor de natuur (voldoende schoon water, schone lucht, gezonde bodem, minder stikstof) als de landbouw goed zijn. Hierbij werken de provincie en haar partners niet alleen in de natuurgebieden en de directe omgeving, maar juist ook in ruimere overgangszones eromheen. Juist in deze zones, die grotendeels agrarisch gebruikt worden, liggen kansen voor win-winoplossingen die in de komende decennia het verschil kunnen maken.

Groen Ontwikkelfonds Brabant

Het Groen Ontwikkelfonds Brabant ondersteunt particulieren, ondernemers en overheden met geld, grond en kennis bij het realiseren van nieuwe natuur.

Habitatrichtlijn

De Habitatrichtlijn is een EU-richtlijn die tot doel heeft de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna in stand te houden.

Habitat

Verzamelnaam voor habitattypen (bijlage I van de Habitatrichtlijn) en leefgebieden van soorten.

Houtopstand

Een zelfstandige eenheid van bomen, boomvormers, struiken, hakhout of vriend, die een oppervlakte grond beslaat van 10 are of meer,

of bestaat uit een rijbeplanting die meer dan 20 bomen omvat, gerekend over het totaal aantal rijen.

Instandhoudingsdoelstellingen

Doelstellingen, opgenomen in een aanwijzingsbesluit van een Natura 2000-gebied, voor de instandhouding van de leefgebieden, vereist op grond van de Vogelrichtlijn, of voor de instandhouding van de natuurlijke habitats of populaties in het wild levende dieren en plantensoorten, vereist op grond van de Habitatrichtlijn.

Invasieve exoten

Een exoot is een plant, dier, of een ander organisme, dat van nature niet in Nederland voorkomt. Deze exoten komen door menselijk handelen in ons land terecht. Het gaat hierbij niet om soorten die elders in Europa inheems zijn en door klimaatverandering oprukken naar Nederland.

Klimaatadaptatie

Aanpassing aan klimaatverandering.

Leefgebieden

Een leefgebied is het gebied waarin alle activiteiten van een plant/dier of plant-/dierpopulatie zich afspelen.

Milieueffectrapportage en Milieueffectrapport

Dit is een procedure uit de Wet milieubeheer

waarmee het milieubelang een volwaardige plaats krijgt in de besluitvorming over activiteiten met mogelijk belangrijke gevolgen voor het milieu. Een milieueffectrapport is een openbaar document dat een voornemen, de mogelijke alternatieven en de te verwachten gevolgen voor het milieu op een systematische wijze beschrijft.

Natura 2000

Natura 2000 is een Europees netwerk van beschermde natuurgebieden. In deze Natura 2000-gebieden worden bepaalde dieren, planten en hun natuurlijke leefomgeving beschermd om de biodiversiteit (soortenrijkdom) te behouden. Op die gebieden is de Vogel- en/of Habitatrichtlijn van toepassing.

Natuurdoelanalyse

Een natuurdoelanalyse beschrijft hoe het gaat met de natuur in een gebied, of en welke problemen er zijn en in welke richting maatregelen nodig zijn om de natuur weer gezond te maken.

Natuurinclusief

Natuurinclusief wil zeggen dat we schade aan natuur voorkomen en de mogelijkheden van natuur benutten. Daarmee voorkomen we dat onze kinderen de rekening gepresenteerd krijgen van het verlies van natuur.

Natuurnetwerk Brabant (NNB)

Een samenhangend netwerk van bestaande en nieuw aan te leggen natuurgebieden in Brabant.

Rode lijst

Een Rode lijst is een overzicht van soorten die uit Nederland zijn verdwenen of dreigen te verdwijnen. Dit wordt bepaald op basis van zeldzaamheid en/of negatieve trend. De lijsten worden periodiek vastgesteld door de Minister van Economische Zaken.

Sociale innovatie

Verzamelnaam voor hedendaagse initiatieven van mensen en organisaties gericht op innovatieve oplossingen voor lokale of regionale maatschappelijke vraagstukken, die kunnen uitgroeien tot een breed initiatief van diverse partijen en personen.

TBO's

Terreinbeherende organisaties.

Vogelrichtlijn

De Vogelrichtlijn is een EU-richtlijn die tot doel heeft om alle natuurlijk in het wild levende vogelsoorten op het grondgebied van de Europese Unie te beschermen, inclusief en in het bijzonder de leefgebieden van kwetsbare en bedreigde soorten.

VTH-taken

De provincie is bevoegd gezag voor het verlenen van vergunningen, het toezicht en de handhaving (VTH-taken) van de Wet natuurbescherming. De omgevingsdiensten voeren deze taken uit namens de provincie.

Dit is een uitgave van:

Provincie Noord-Brabant

Postbus 90151

Brabantlaan 1

5200 MC 's-Hertogenbosch

www.brabant.nl

Februari 2023

